

Julii Chiffletii Audomarum obsessum et liberatum anno M.D.XXXVIII

<https://hdl.handle.net/1874/36628>

Johnston

266 H16

IVLII CHIFFLETII
AVDOMARVM
OBSESSVM
ET
LIBERATVM

185. v. 1. 25.

ANNO M. DC. XXXVIII.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XL.

284 H 10
WILHELMINA
VADOMARVA
OBESSVM

BIBLIOTHECA
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

*Keizerlijke
Bibliotheek
te's Hage.*

3

SERENISSIMO
CARINIANI
PRINCIPI
FRANCISCO
THOMÆ
A SABAVDIA.

VM tua, PRINCEPS
SERENISSIME, ea-
que maxima in se
merita Belgæ ex-
pendunt, quid-
quid pietatis nomine honori-
ficentissimè, & ad laudem
magnificè dicere de te aut ex-
cogitare possunt; iure infra
laudem & longè leuissimum

A 2

existi-

existimant. Iam id solùm se posse omnes agnoscunt, vt, quemadmodum tu palàm cum illis, vrbes asserendo, hostes profligando, beneficiis certare visus es; sic illi in conseruandâ eorundem memoriâ piè contendere audeant, & reditum tuum votis omnibus expetere. Expetunt certè; & si fas dicere, Subalpinis tuis & Insubribus quodammodò inuident, quòd iam illi præsentiam tuam sæpè victores, eius nobis desiderium augeant. Quid ni, plerique aiebant, à Principe THOMA Austriaci sanguinis generositate inclyto, speremus iam tale aliquod prælium, quo PHILIPPO II. Rege EMANVEL-PHILIBERTVS Dux Allobrogum auus illius,

illius, ad Fanum Quintini populis pacem, Regi verò æternum decus comparavit? Sed, illis præcisâ tui potiundi spe, ad Principatus auitos euolasti, relictâ dumtaxat in eorum animis gratâ rerum à te gestarum memoriâ. Hanc ego, dum viget, pro ingenij mei viribus tradere posteritati institui, ne fortè iniquum virtuti silentium, beneficiorum obliuionem induceret, nepotesque per incitiam in turpem ingrati animi notam incurrerent: nempe qui vidêre, quantumlibet memores, omnes tamen vnius ætatis, adeoque homines sunt; & breuî, quæ rerum humanarum conditio est, non referent Audomarense acco-

læ, quod modò passim, sese Principem THOMAM aciem hîc instruere, ibi flumina cohibere, alibi hostem cædere, atque vbique victorem aliquando vidisse. Sed cùm animum meum, vtique rerum à te gestarum gloriæ imparem, earum magnitudo retardaret; ex his quæ gessisti omnibus solam Audomarensis obsidionem expressi: vt, quemadmodum in Imperatoriis nummis veteres, vt integros exercitus exhiberent, omnium instar militem vnum repræsentabant; sic ego urbem libertati à te nuper asfertam, vnam quidem, sed in quâ plurimum salus versaretur, tamquam facinorum tuorum omnium specimen, in hac historiâ

storiâ repræsentem. Ne ergo,
 PRINCEPS GENEROSIS-
 SIME, grauius feras in oculos
 tuos Audomarum reuerti, nul-
 lo iam alio quàm ipsius verita-
 tis lumine illustratum; cum
 præter eam, quæ in me sita est,
 honoris & conscientiæ curam,
 satis norim, quantum adulatione-
 nem (quam olim Tacitus fœ-
 dum crimen seruitutis rectè ap-
 pellauit) asperneris, fictarum
 laudum iure contemptor, cum
 sis verarum plenissimus. Si sine
 singulari tuâ laude scribi aut
 legi non potuit, quòd tanta ges-
 seris, HEROS MAXIME, in caus-
 sâ es: & quamuis virtutum tua-
 rum præcones, gloriamque tibi
 debitam pro modestiâ tuâ effu-
 gias; tamen fieri deinceps non

§ PRÆF. AD PRINCIPEM.

poterit, vt qui Audomarum ob-
fessum legent, illicò à THOMA
Sabaudix Principe, cuius in
fronte velut assertoris nomen
præferet, liberatum non intelli-
gant. Nempe, quod olim moris
fuit, hodieque est, vt à quo, qui-
bùsve Consulibus res præclarè
gesta esset, decumanis urbium
portis inscriberetur; id ego mo-
dò fronti Clarissimæ vrbis
PHILIPPI IV. Regis Catholi-
ci & verè Maximi armis, nec
non Serenissimi Hispaniarum
Infantis FERDINANDI tot vi-
ctoriis inclyti auspiciis, à te vin-
dicatæ, ad memoriam totius
posteritatis, ex animo inscribo

Julius Chiffletius.

Bruxellis Kal. Ian.
an. cIo. Ioc. xl.

A D

AD LECTOREM.

VÆ de Obsidione
Audomarensi to-
to Orbe circumla-
ta est fama, cum
eam plura supra
preteritorum bellorum memo-
riam celebrarint, peculiarem si-
bi historiam poscere visa est.
Nemo enim facile aduersæ Gal-
lis fortuna ludibria, Ducum
agminumq; cadem multiplicem,
aut animo assequi queat, aut
oratione complecti: crederes in
vnum alterumve mensem in-
tegræ sæculi res à fortunâ cu-
mulatas. Quin & præter incre-
dibilem tum propugnantium
tum succurrentium virtutem,
ea quoque celestium beneficio-

A 5

rum

rum varietas fuit, ut obsessorum vota superasse videatur. Quocircà meritò curandum fuit, ut tantarum rerum gloriosa documenta, consignata Scriptorum fide, illibata atque integra ad posteros peruenirent. Id ego muneris, non aliorum, ut plerique in suis historiis præfari solent, rogatu, tenuitatis aliqui mea satis conscius, sed patris imperio suscepi. Nempe huic præ ceteris mihi id onus imponere iure licuit, quòd in eà expeditione Cariniano Principi perpetuus comes, rerum ab ea gestarum commentarios habuerit, quales nemo alius: eà porrò omnes auctoritate, ut nihil in iis temerè adsertum intelligas; quippe quæ à Principe gesta sunt,

ex eo fonte hausit, cuius aqua
 crystallo limpidiores turbulenta
 fieri nullo modo possint. ex iis
 videlicet, quae ipse indies & per-
 quam sedulo ad FERDINANDVM
 Infantem scripsit. Quae intra
 urbem, aut circum, à doctissi-
 mo iuxta pioq; viro Guilliemo
 VVitto apud ipsos Audomaren-
 ses diui Bertini alumno acce-
 pit: qui cum haud dubiâ fide,
 singulorum diligentissimus ob-
 servator fuerit, ea citra vllum
 veritatis damnum tradere po-
 tui. Adhuc, Audomari sub exi-
 tum obsidionis, diarium rerum
 in urbe gestarum editum est,
 quod in oculis Senatus urbis
 vulgatum, quidquam externis
 imponere nemo existimet. Si
 quae praeterea contigerunt, quia

non accepi, non queo prodere. Et fortassis ea essent eiusmodi, quæ nec ullum in historiâ locum sibi vendicarent; cùm ea sit eius dignitas, ut quaecumque facinus, & citra delectum, scribi non ferat, Nisi cui, ut eleganter Tacitus, lubeat laudandis fundamentis & trabi- bus volumina implere; cùm ex dignitate populi Romani repertum sit, res illustres Annalibus, talia diurnis Urbis actis mandare. Hæc & alia eiusmodi, quisque suis olim nepotibus etiam cum laude referet. De hostibus verò non est quòd quisquam miretur me res eorum ita sigillatim persequi, cùm ne ipsi quidem eas negare possint, nisi suis ipsi litteris cre-

crebrò interceptis fidem abrogent. Ceterum nullius in quemquam inclementius dicti mihi conscius sum, ut qui singula sine odio, sine nimio amore partium, quibus vitiis apud hostes laboratum est, representem; ne in hostes quidem vehementius inuehi satis decorum ratus, memor historiam longè aliter ac satyram scribi. Quin etiam, reiectis nimis Ducum militumq; laudibus, molem vitauimus, cum eximium ipsa sibi præmium virtus sit; & res præclarè gesta, quot lectores, tot præcones habeat. Denique nihil aliud in animo habui, præter Dei Optimi Maximi gloriam, cuius in primis auxilio propè manifesto soluta obsidio

est; tum Principum inauditam fortitudinem, ad extremum populi fidem, posteris in exemplum exhibere.

IVLII CHIFFLETII
AVDOMARVM
OBSESSVM
ET
LIBERATVM.

Es ipsa hortari videtur, quoniam hodierni belli partem scripturus sum, nuperæ pacis originem, tum finem, adeoque

belli initia paucis exponere. Verbi-
ni superiori sæculo sancitâ pace,
Philippus Hispaniarum Rex, com-
plures arces portusq; Henrico IV.
Galliæ Regi pænè vltro reddiderat;
& Pontifice auctore, solemnes pœ-
næ adiectæ erant, vt fœderi tantil-
lùm aduersari religiosum iuxtâ &
sacer-

facerrimum haberetur. Pacem hanc
 Austriaci summâ deinde fide co-
 luère; tum verò maximè, cùm
 Henricus repentino fato sublatus
 Ludouicum filium, tenerum & op-
 portunum vltioni, reliquit. Fortè
 etiam tum Galliæ duæ factiones
 erant; quarum altera more maio-
 rum castis aris addicta, altera noui-
 tiæ superstitionis assecla erat: illa
 quietem mutuis dissidiis fessa, ista
 nouorum motuum, vt in turbido
 piscaretur, causas quærebat. Itaque
 Austriacis fortè cuiusdam tunc inte-
 grum fuisse videatur, pro Henrici
 iniuriis, qui violatis fœderis con-
 ditionibus, Batavis auxilia in belli
 alimentum submiserat; à Ludoui-
 co bello pœnas repetere: sed eo-
 dem maternæ tutelæ permissio, Prin-
 cipibus Austriis, vique optimis,
 carior fides, quàm vltio, rerum-
 que suarum incrementum fuit.
 Quin & Philippus eo nomine ter-
 tius

tius Hispaniarum Rex, quò propensioris ad pacem studij fiduciam augeret, Isabellâ Ludouici germanâ, in Philippi filij vxorem acceptâ, Annam quoque filiam Ludouico Regi vxorem dare non dubitauit. Ita diuturnam inter eos pacem fore spes erat, quæ iam per annos xxxvii. populi desiderium acuisse magis quàm expleuisse videbatur. Italia Germaniaque bello ardebant, & erat quòd Belgij Galliaque felicitati inuiderent. Sed quæ Gallis fœderum reuerentia est, gentium deinceps urbiumque funera propria tranquillitati præstare existimarunt, tandemque anno huius sæculi xxxv. pacis eos tædium cepit.

Priùs tamen, quò iure gentium in speciem agere viderentur, homuncionem quemdam Iohannem Gracioletum nomine pro Fetiali misère, qui instaurato majorum
ritu

ritu bellum pro Rege denuntiaret. Is iniecto humeris paludamento, pileo rugis coherentibus supernè orbiculato, non vt olim in ipsis Regni finibus substitit, sed rectà Bru-xellam ipsam contendit. Aulici rei nouitate perculsi, vt qui ex imagine tantùm, maximè in parentationibus Principum, Fetiales nossent, de hominis conditione propiùs quæ-rere incipiunt: adeoque ipsemet Ferdinandus Hispaniarum Infans, accersito viro, eorum, quos Heral-dicos vocant, rituum sciente peri-toque in paucis, iussit eum quam-primùm specie alicuius de eâ arte colloquij hominis conditionem ani-mumque explorare. Is ergo vbi il-lum conuênit, rogat perquàm be-nignè, satísne prosperâ valetudine vterentur viri nobiles & in eâ arte celeberrimi, Franciscus Caprarius Fani Mauritanii Dominus, Scæuo-la & Ludouicus Sammarthani fra-tres

tres gemini, Petrus Hozerius Torquatus Eques, Andreas Duchesnius, aliique non pauci, libris de eâ arte conscriptis toto orbe inclyti. Cumque ille ne de nomine quidem sese eos nosse responderet, propius de ipsâ arte colloqui institit, laudare vetera, & letari quòd iam vltro citroque, vt olim, commeaturi Fetiales viderentur; postremùm de Encausto, peculiari Fetialium notâ, & quam ipsimet Galli linguâ suâ *Esmail* appellant, quærere. Ea parvula est vt plurimùm aurea, encausto obducto symbolum regionum, à quibus illis est nomen, inscriptum ferens; & quam infra pectus ad læuam fibulæ instar præferre Fetiales debent. Sed cum vir ille indoctus nihilo amplius de Encausto, aliisve quæ artem spectabant, exprimeret; & satis alioqui procax, in eâ duntaxat arte quam profitebatur planè rudem & imperitum se exhiberet;

qui

20 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
qui ad explorandum missus fuerat,
in Concilium reuersus, & à Princi-
pe sententiam rogatus, spectatum
à se hominem, audacem esse, pro-
teruum, & paludamento tenus Fe-
tialem esse respondit: sed nec idem
paludamentum, quod *Alenſonij*
(nam ita brachialibus inscriptum
erat) vocem præferret, idoneum
suæ protectionis insigne esse: Bel-
gis id genus insignium (nempe
terna Regis ipsius Lilia) pro Alen-
sonianis ignotum, quæ apud eos
scuto Francico margine miniato
& nummis octo Byzantiis impresso
circumferrentur. Prætereà require-
re se Encaustum, quod nec suppo-
sititius apud Comminæum Ludo-
uici XI. ad Anglorum Regem Fe-
tialis omisisset. Denique nullum
illi diploma publicæ fidei ad libe-
ram comæatus tutelam suppetere,
quo olim in ipso bello, vbi præci-
pue Fetialium partes essent, etiam
opus

opus fuisset. Ita Burgundiam (id homini ex munere erat nomen) Caroli V. Imperatoris temporibus, cùm Francisco I. Galliaë Regi certum singulari certamini locum ad Vidosum amnem Andaiam & Baionam inter denuntiatum iret, non antè à Sanbonetio Baionæ Præfecto fines Regni ingredi permissum, quàm veniam à Rege de scripto impetrasset. Cùm ergo in Concilio prudentissimi quique hominem ignotum, peregrinum, & iam propè hostem, in conspectum dare Principi vererentur; consilium fuit eum honestè, quantum fieri posset, dimittere: proinde Principis iussu in ædibus Caroli Lockinghemij nobilis Exconsulis & vigilum Præfecti lautè exceptus, abire permissus est.

Bellum exinde atrox, sed nullâ re magis quàm crebris fortunæ ludibriis ipsoque initio clarum: quippe

pe

pe cùm Galli feliciori paulò ad Namurcum prælio tumentes, Batauis exinde iuncti, in Louanium Brabantiaë Metropolim sæuire instituissent, non solùm breuî irrita obsidio, nobilem antè litteris Academiam inclytam armis fecit; sed etiam formidolosus eorum exercitus, partim inopiâ, partim vulgatis contagione morbis absumptus est. Altero deinde anno, iidem rati Belgio satis cum Batauis anniuersariis hostibus fore, Burgundiam quâ libera est, ordine suo tentarunt. Ita nulla iterùm illis Burgundici fœderis religio. Proinde & ibi Deus ipse testatus est, curæ sibi non securitatem modò, sed vltionem Sequanorum esse: quippe Dolâ panè trimestri obsidione cinctâ, didicêre tandem eam urbem fortissimo Regi seruari posse, quæ dudum orba Principe, parem eademque fide à Ludouico XI. obsidionem tulisset.

Iam

Iam nihil aliud supererat, præterquam ruris agrorumque supplicia pro bello extrahere; & verò ferè in consuetudinem verterat, cùm tandem tertio belli anno, vastatâ Hannoniæ parte, distento alibi Principe, Landrecium occuparunt.

Exinde velut in oppido prouinciam vicissent, Flandriam deinceps delicias horreumque Belgij petendi cupido incessit. Tum maximè eam prouinciam esse eiusmodi reputare cœperunt, è quâ bello vires haud ægrè reparabamus, quæque comineatum copiis, sumptus Principi, Ducibus militem suggerebat: solum Audomarum eam expeditionem morari posse, quod in finibus Atrebatium situm Flandriæ quodammodò specula esset: nihilominus perfacilem eius expugnationem fore, si Ducum quispiam, quorum satis ferax Gallia esset, Belgij fines aliò inuaderet, aliò Bataui
oram

oram maris legentes arduum quid-
piam molirentur. Circa urbem
nihil planè defuturum eorum quæ
obsidionem iuarent, humum du-
cendis fossis aggeribusque ido-
neam, flumen aquationi, silvas li-
gnationi, agros pabulationi oppor-
tunos: ad hæc alterâ oppidi parte
humentes naturâ agros, penitus,
aut nullo fermè negotio suppetias
interclusuros. Cæli verò iniquita-
tem, si densis ingrueret imbribus,
minimè ideò extimescendam, cum
id ipsum, si quantulumcumque ipsis
incommodum afferret, longè ma-
iori damno vrbi cederet; quæ, hu-
iusmodi inundationibus, eâ parte
in auxiliij desperationem adduce-
retur. Neque à suppetiis quidquam
sibi planè formidandum, cum agrè
aut potiùs omnino fieri non posset,
vt Ferdinandus, cuius cum Bata-
uis alibi vires implicitæ essent, ma-
iore exercitu conflato ad soluendam
obsi-

obsidionem adueniret. Sed neque
 fame castra sua ab eodem fatigari
 posse, quando ipsi rerum omnium
 copiâ facilè essent abundaturi pro
 commodo variarum urbium situ,
 quæ summùm trium quatuorve
 horarum interuallo distabant. Fu-
 turum prætereà, ut ipsi instructis
 ferè agminibus in Flandriæ pene-
 tralia grassarentur; & sic vel timo-
 re victi accolæ, vel vtrò, annonam
 in castra supportarent. Denique ni-
 hil in præsentia magis è re Franco-
 rum Regis, atque hanc expeditio-
 nem fore, quæ non Audomarum
 tantùm, sed etiam Greuelingam,
 Dunkerkam, Portum-Iccium vl-
 teriorem, denique totam oram
 Flandricam, adeoque ipsius Belgij
 horreum inuolueret. Ita ergo cum
 hæreticis & rebellibus coniuratum,
 ut omnes simul in spem futuræ
 breuî expugnationis venirent. Adeò
 nempe facile est bellum pro libidi-

ne sumere; ponere autem, vt hac historiâ compertum, arbitrij alieni.

Ab his igitur in hunc annum, qui fuit à Virgineo partu ∞. 100. xxxviii. complures decretæ legiones, & Sociorum numerus quantus parari posset: nonnullæ etiam è veteranis prouinciarum legionibus, olim à Francisco I. Gallorum Rege institutis, delectæ: demum is militum numerus conflatus, vt, nisi apud hostes etiam error calculi fuerit, coacto exercitu capitum ad. x l. millia recensita sint; in quibus equites quartam minimum partem implerent.

In omnes summâ vnus auctori-
tate imperium à Rege accepit Gaspar Collignius, Castellonis ad am-
nem Lupam Marchio, stirpe qui-
dem illustri & bellicis operibus cla-
rus, sed cui hausta iam inde ab in-
cunabulis hæresis fœdam inussit la-
bem. Huic inter ceteros perpetuò
ad-

adfuit Petrus Brocius, Episcopus Antissiodorensis, quem (quod aliud pij quique Belgæ suspicari non possent) apud eum Catholicorum militum præsidem egisse vulgatum est; reuerà tamen vt clam Ducibus, singulorum quæ in castris gererentur, Richelium Cardinalem certio-rem faceret. In re bellicâ primus à Castillonio fuit Carolus de Caseo-
lo, Praslinij Marchio, Equitum Magister: ab eo deinde Regius in exercitu Legatus Franciscus Hospita-
lius HallierI Dominus, idemque frater Nicolai Victoriaci Marchio-
nis & Franciæ Tribuni: tum qui Caroli à Porta Mecilleriæ Domini Summi tormentorum Præfecti vi-
ces implebat Ioannes Chiuraus Barræ Marchio. His deinde infe-
riores aliquot castrorum Præfecti recensebantur, quibus apud eos Campi Mareſchallis nomen est: eâ inter illos dignitate functos Cassa-

gnetium TilladetI & Gigaltium BellifontI Dominos, Vasconem illum, hunc Biturigem, compertum est. Ad vltimum Præfecti Socium, tum Suecorum tum Germanorum, erant Chiliarchæ duo; Zillartius nempe natione Germanus, & cum eo Gassionius Palo Bearnensium Metropoli oriundus, qui & ante biennium Henrico Borbonio Principi Condæo Dolam obsidenti adfuerat. Ceterum non vt antè, milites è vulgo; iusta omnibus arma, viri & maturâ ætate omnes, quiq; haud paruum in re militari vsum habebant. Scilicet nonnulli captiuorum, patriæ suæ fortunam accusantes, aiebant eò se malorum venisse, vt iuuentute continentibus bellis exhaustâ, ætate prouectiores pugnare necesse haberent.

His ita comparatis, contrahi copias, easq; in vnum locum cogi placuit. Quocircà Bononiensem agrum

grum in Morinorum finibus primæ castrorum metationi dixere. Hinc, velut belli rudimenta ponerent, in proximos Atrebatium fines suo grassari arbitrio cœperunt; & exinde paucis diebus, simul omnes ingressi, crudelitati, libidini, impietati frena laxare. Multi protinus iiq̄ue ignobiles vici venire in eorum potestatem, ac primùm quidem Fanum Pauli, Comitatus illius nominis caput, quod vnicâ dumtaxat legionis Wefemalianæ cohorte tenebatur; tum Pefnæ paruulum & vacuum præsidio oppidum, alijque complures pagi, quos incendio & populatione fœdarunt. Maij mensis dies erat quartus & vigesimus, cùm pars altera totius exercitus Ariam processit, populabunda magis quàm iusti more belli: quippe cùm omnia profana spoliaffent, ne sacris quidem abstinuere. Nec matronæ tantùm, sed etiam virgi-

30 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
nes & immaturæ & sacræ, eas indignitates contumeliasque perpeffæ, vt iam dicata Deo corpora pecudum more ad satietatem vulgari, ioco esset. Triste vtique spectaculum etiam nonnullis hostium fuit, qui non eâ cæcitate mentis, at sanctiùs, vt par est, de iure belli sentiebant. Tremenda quoque fidei nostræ mysteria per ludibrium passim habuère; Deumque ipsum, quem in Hostiâ ritè consecratâ præsentem omnes agnoscimus, afflictum, conculcatum, non sine copiosis narrantium lacrymis traditum est.

Par propè Morinorum Teruânæ fortuna fuit, quòd & ipsi aperto loco essent positi; sed Antonius Becurtius Centurio plerisque salutis fuit, vt qui hostilis itineris prouidus, dum ipse Audomarum aduolaret, incolas armari, & structum abs se castellum obtinere iussit. Excedit fidem quod de his traditur, agrestes

stes non ampliùs quinquaginta, militiæ peritos, quanta inter rudes esse poterat, bonam hostilis exercitus partem detinuisse; ac primùm quidem castellum, etsi leui opere, tum primas quasque agrestium casas, denique Templi septum, eo ab iis animo propugnatum, vt ne fundi quidem palmum, nisi quem ipsi vltro desererent, hostis occuparit. Quin & obsidentium Præfectis, immodicam eorum pertinaciam grauiter ferentibus, multa strenuè respondere, donec, vt terrentur, captiuorum vnus alterve laqueo ad arborem religato sustolli iussus. Ceterùm aduentante primùm hoste, specimen insigne ac memorabile fortitudinis id fuit, & quam vtpote exemplo dignam, plerique alij deinceps secuti sunt.

Exinde cùm Ariam præteriissent, belli tempestate Audomarum deuolutâ, in conspectum vrbis eodem

iam inclinante in vesperam die venerunt. Primæ noctis illius tenebras villarum incendium discussit, eoque deinceps dies longè gratior affulsit, quòd tum radij solis tetrum ignium splendorem minuerent.

Quoniam de vrbe temporis ordo admonuit, res ipsa postulat situm eius paucis exponere, deinde quomodo ciues regantur, tum de hodiernis munimentis attingere, quæ quàm paucissimis absoluiam, vt exinde obsidionem persequar. Accolæ ergo vrbis sunt ab Oriente & Meridiem versus Atrebatès; ad Occidentem, Bononienses colunt; à Septentrione Flandri & Morini, quæstuosæ nauigiorum spoliis gentes. De antiquitate, cum vetustissimis & Romanorum æuo inelytis emporiis certat. ea siquidem eruditorum sententia est, Iulium Cæsarem, cum primùm classem Britannia

niæ visendæ adornaret, ex eo loco soluisse. Tum fortè Iccio nomen illi erat, citeriori quidem; altero eiusdem nominis ad oram Oceani posito. Fama tenet, Oceani littus, eo tempore sinu facto, vrbi fuisse contiguum. huius rei haud vlla fermè maiora indicia sunt, quàm, præter constantem accolarum famam, præalta adhuc littora, adeoque prisca nominis vestigium, quo *Situs*, velut *Sinum Icium* appellabant. Hinc & superstes aluens, non iam maritimis aquis plenus, sed manantibus tranquillo cursu riuus amœnus est: & accolæ passim anchoras conchasque iis in locis ostendant, æstu olim secundo allatas. Verùm vt certa vrbum, ita quoque nominum fata sunt; simul atque inde paulatim æstus recedere, simul etiam *sinus* esse, *Situs*que appellari desit. Exinde hodiernum illi sacrumque nomen, Audoma-

rus Episcopus fecit. Is, vt ferunt, Morinorum gentem, in luxum vitiaque relapsam, iterumque diu ritu Gentium litantem, Christo conciliauit: cumque ab obitu, par innocentissimæ vitæ miraculorum fama eum celebraret, fortè qui ad venerandas eius reliquias confluebant, hodiernam Diui Audomari appellationem loco fecêre.

In eâ quoque vrbe, Regis & nomen & dignitatem tuetur, qui summi Præfecti appellatione (Ballium vocant) non vrbitantum, sed etiam vicinæ circùm regioni præest. Hunc è primariâ ferè nobilitate deligere solet Princeps; quali dudum Ægidius Vicecomes Liranus, sed maxime durante obsidione, conspicuus fuit. Sacrorum procurationem, Episcopus loci, plenâ religionis maiestate iam inde ab anno ∞ . 10. LIX. sustinet; cum nempe prægnante in Belgio hæresi, ne quid ea pietatis
auitæ

auitæ turbaret, timeretur. Suum quoque vrbi, & proximum ab illo splendorem confert, veteris & Principum beneficio copiosi Bertiniani Cœnobij Antistes. Denique Consulem Senatoresque habet gemino ordine: hi ciuium, qui & ipsi ab inertia longè absunt, cultu disciplinâque rem augent, pace iuxta belloque habiles, cùm in commune auctoritatem & consilium conferunt.

Mœnia vrbis, satis alioqui firma, murus lateritius amplectitur, & hunc ipsum turres dimidiati circuli formâ in fossam prominentes distinguunt. Nonnulla quoque successu temporis adiecta iis fuere propugnacula: sed cùm nec ipsa mutua mœnium tuitioni paria essent, munitio quoque extrorsum quaesita est. Hinc trans fossam aquis plenam varia aggestâ humo munimenta, quæ ab angulis fer-

mè in circulum curuatis dimidia-
 tas Lunas appellant. Ex iis præci-
 puum illud est, quod fronte more
 tridentis in angulos flexâ aduerso
 Diui Michaëlis colli obiicitur; è
 quo hostis, situ plurimum adiuuan-
 te, maximè infestus vrbi esse po-
 test. Alterâ parte, quâ ad Clarum-
 mariscum pertinet suburbanum so-
 lum, longè alio est ingenio situque:
 concisa aquis itinera latè accessum
 impediunt; & præter Agnionam
 fluuium, qui inde in Oceanum in-
 fluit, multasque in partes diuiditur,
 palus obiacet, vt olim Cycladibus
 Delos, crebris iisque fluctuantibus
 insulis clara. Agrum Audomaren-
 sem inde haud procul Noua-fossa
 à Flandrico diuidit: id genus ope-
 ris, si famæ libet credere, Baldui-
 nus Insulanus Flandriæ Comes, ad-
 uersus finitimorum incursiones me-
 morabili ausu perduxit.

Ceterùm, vt ad ordinem insti-
 tutæ

tutæ obsidionis redeam, pridie
quàm hostis in conspectum vrbis
veniret, Præfecti militares tardan-
di eius accessus rationem inière:
ea fuit, vt qui Centuriones iam
tum in vrbe essent, cohortibus
instructi suburbana loca occupa-
rent. Proinde emissus è cohorte
Vicecomitis Lirani manipulus Ar-
kas tenuit; binæ deinde Ioannis An-
tonij Taillel & Lannoij cohortes,
Clarum-mariscum, vicinumque
saltum obtinuère. Quoniam verò
inter ea loca quæ ad eam vrbis par-
tem præsidio indigere videbantur,
præcipuus ille erat, cui Bacquio no-
men (à cymbis & lintibus quos
ibi subeunt, qui è Diui Mommeli-
ni fano in vrbem commeant) Tri-
bunus ipse Lancelotus Grobben-
donkius Baro Wesemalius, belli
peritus in paucis, locum illum in-
fedit, quaternis eò Ganzinij,
Turrij, Iperfellij, & Ioannis Pu-

teani cohortibus ipsum secutis.

Castillonius ergo cum Arkenſibus primùm colluctatus eſt; vbi & illi tormentis opus, & moleſtâ obſidione fuit: nec enim antè vetuſtâ loci illius arce potitum ferunt, quàm ternis cohortium Præfectis ad eam confoffis. Pari deinde animo ab iis exceptus eſt, qui Clarummaricum tenebant: nam & hi ſuperato Templi ædiumque faſtigio, illatam obſidionem protraxère. Verùm cùm & ipſi cedere coacti eſſent, deditiōnem pactos, non Audomarum, ne propugnantium numerum augerent, ſed Ariam exinde miſit. Iam copias ad eos procul amne ſubmouendos deſtinabat, qui Bacquianam ſtationem obtinebant. Porrò cùm eas imminere ſibi intellexiſſet Weſemalius, qui loco præerat, eductis properè cohortibus in urbem remeavit; vt ne poſt modicam moram hoſti iniectam, ab
eo

eo circumuentus, magno ciuium damno regredi non posset.

Ita Castillonius suburbanis hifce potitus, locum castris idoneum descripsit, iussitque munimenta, præsertim ea quæ arcendis auxiliis obstruerentur, indefesso opere circumdari. Castra ipse in conspectu vrbs ad Arkensem arcem posuit, tentoriis ad crucem Diui Walberti viæ Regiæ indicem defixis. Id loci cum præ ceteris ei in hospitium placuisset, ex eo sacrorum omnium ac Religionis pristinæ vsum sustulit. Cœnobium Clari-marisci, magni Burgundionum Præsidis Diui Bernardi opus, Andrautio Langeronij Domino obuênit: is locum circumuenire munitionibus iussus, quâ pietate fuit, librorum supellectilem, & sacra Diuorum ipsana comportari in vrbem minimè vetuit. Porrò Bacquium, quòd æquiori loco videretur, binis tradi

Tri-

Tribunis placuit. His nomen Achilli Longueuallio Manicampij & Gigalsio Bellifontij Dominis fuit, qui extemplò Mommelini fanum condendo ad ripam fluij castello delegerunt. Salpervvicum verò, qui pagus Bacquio aduersus obiacet, Legato Regis Hallierio, Blendeka demum Arkis proxima Equitum Magistro cessit. Cùm autem ij fossis, aggeribus & propugnaculis ea loca cingerent, Zillartij, Gassionij, Henrici denique Senerrij Firmitaris-Naberti Baronis partes fuerunt, Flandriæ agro longè lateque pecus omne abigere, sicque obsessos maioribus annonæ subsidiis intercludere. Tum certè primùm illud incommodi accidit, quòd qui Nouam-fossam tueri iussi agrestes fuerant, vix hostium conspectum sustinuère, singulis propè quàm quemque metus egit diffugientibus. Plurimum in eâ
spei

spei erat, cùm is locus haud secùs ac vallum Flandriæ hosti obiiceretur. Pagis ergo & villis circumquaque ex itinere captis, Castellum Morinorum incolis destitutum pervenire. Fortè oppidani, cùm iam tutior aliena quàm sua sedes videretur, simul omnes excedentes pretiosam secum supellectilem exportarant. Cunctis præsidio firmatis, occupatisque itineribus, Baro Firmitatis ad Blendekam & porrectum circum agrorum æquor confedit.

Ceterum in vrbe, Senatus vtriusque ordinis, tametsi pridie litteras ab Ernesto Comite Isenburgico celeris auxiliij nuntias accepisset; idem tamen, Christophoro Francio Episcopo & Philippo Gilloquio Bertiniano Antistite in consilium adhibitis, decernit imploranda tantisper è vicinis Flandriæ oppidis auxilia; atque adeò Paulum Bernardum Fontanum Comitem,

42 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
tem, nuper ab Infante tormentis
bellicis præesse iussum, certio-
rem litteris de his omnibus faciendum,
quæ ab hoste circum urbem gere-
rentur.

Interea verò primùm omnium
in id incumbere cœperunt, vt vici-
nus annis, in planitiem vrbi obie-
ctam deriuatus, hostilem accessum
prohiberet: viam ergo fluuialibus
aquis aperiendo, periculum eâ par-
te fieri placuit, quâ castrum Ar-
kense adiacet. Verùm cum eâ arte
subducta publicis molis frumen-
tariis aqua, maiori damno quàm
commodo ciuibus cederet, abie-
ctâ harum molitionum curâ, mili-
tibus suas singulis stationes attri-
buere consilium fuit. Lancelotus
Grobendonckius Baro Wesema-
lius, quòd illius multa magnaque
virtutis & prudentiæ documenta
essent, vt vniuerso militari præsi-
dio imperaret, omnes cupiebant.
Sed

Sed cùm is omnia sibi prosperè ac feliciter successura existimasset, si ex auctoritate Principis tam difficilem prouinciam suscepisset, Beruoetium tantisper Gallo-Belgicæ suæ legionis Pro-tribunum, iamque inde à Louanienfi obsidione, apud hostes celebrem, præsidio præfecit. Ceterùm exiguus militum numerus erat, ipsius nempe Wesemalij legio, eaque binis centuriis imminuta; cohortes deinde Hispanorum quatuor, quæ sub ipsam obsidionem aduerso flumine aduolauerant; iis præerant Artiaga, Gabriel Roldanus, & Ludouicus Legionensis, Centuriones: vnica quoque, eaque Anglica, è Guilelmi Tressamij legione sese eis adiunxerat. Accedebant iis ternæ Senatus, Vicecomitis Lirani & Brij cohortes; quarum prima centum quinquaginta, altera ducentos, tertia vicos capiebat.

Qui-

Quinæ dumtaxat equitum turmæ
 recensabantur, sed quæ pro pabu-
 lationis modo satis essent ad tute-
 lam. Harum præfecti, & Germa-
 ni quidem Nobiles, duo erant,
 Winterfeltius Alberstadiensis, &
 huius Optio Iacobus Andelawius
 Albeda, perpetuâ & singulari gene-
 ris sui dignitate, vnus è quatuor
 Sacri Romani Imperij Militibus.
 E Belgis verò, turmis præerant
 Claudius-Lamoraldus Comes Fal-
 quembergius, Lignæ Principis fra-
 ter, Baro Brouckius è Nobili
 Thienniorum gente, Haultius &
 Antonius Becurtius, rebus omnes
 totâ durante obsidione præclare
 gestis inclyti. Porro paucitati subsi-
 dio erant scientia & vsus militum,
 quòd eorum plerique variis obsi-
 dionibus exercitati, nec militiæ in-
 solentes erant. Velut præsidarij
 recenseri etiam poterant suburba-
 ni agrestes Alcipontenses, qui tam-
 quam

quam paci belloque nati, militiam
& agriculturam exercent.

Ita hospitibus militi attributis,
tempestiuo opere, eam externorum
munimentorum partem, quæ iam
antè ad portam Crucis alteramque
Diui Saluatoris designata erat &
tormentis obiiciebatur, perfici pla-
cuit. Muruli erant in cubitum cur-
uati, fossâ externâ cincti; & ab his
apto passuum interuallo lorica pro-
cliuis ad regendos iaculatores: ce-
terùm eâ omnes arte & industriâ,
vt hostium impetum non tardarent
modò, sed frangerent. Aliæ portæ
quæ ab hoste magis auersæ essent,
post eas suo quoque ordine com-
munitæ. Satis etiam tormentorum
æneorum adiectum, dudum erectis
machinarum suggestibus qui col-
lium instar assurgunt, ad hostem
procul arcendum: aggeres eiusmodi
quinque omnino fuere, sed ex
his ille maximè ob ingentem usum

æstima-

46 IUL CHIFFLET. AVDOMARVM
æstimatus, qui *Sithiu*, aut Castel-
lanorum colliculus appellatur; nem-
pe à veteribus illis Audomaren-
sium Præfectis, qui olim in sacris
expeditionibus, in ipsum Orientem
nominis sui famam circumtulère.

Urbis quidem conditio hæc erat
inter spem metumque ad auxilium
anhelantis. Ceterum Ferdinan-
dus Hispaniarum Infans, certior
factus Gallos vastatâ Atrebatium
parte, rectâ Audomarum versus
profectos, summam ibi votorum
constituisse, nihil habuit antiquius,
quàm vt eam urbem suo Deique
in primis auxilio tutaretur. Quo-
niam igitur propter varium hostem
copiæ diuidendæ erant, consilio ha-
bito, in tres partes secuit exercitum;
primam sibi, quâ in Batauos iret,
retinuit; alteri verò Andream Can-
telmum fortissimum Ducem præ-
fecit, vt is coactis in Wasiâ copijs
ad subita belli excubaret. Porro

non ignarus quantum id negotij esset, quod Galli ad urbem Audomarensem facerent, Regiâ auctoritate, cuius personam ipse gerit, eò Franciscum-Thomam Sabaudum - Austriacum Carinianum Principem misit, rogatum ut quâ est animi magnitudine, eam capessere provinciam dignaretur; copiis interim illi attributis, quæ Winocibergæ primo quoque die cogerentur. Eo loco sævituram Gallorum procellam prævidebat, & secundum eam minimè dubitabat, quin, si eam urbem expugnassent, in ipsa Flandriæ viscera impunè grassarentur, quòd nullus aut mons aut flumen Atrebates à Flandris divideret.

Res ardua omnibus visa, perquam modicis copiis (ita enim euenire oportebat) iam haud dubiè communitis hostibus superuenire. Nulli tamen imperium magis placuit

cuit quàm ipsi Principi; qui cum ipso etiam vitæ periculo vrbis auxilium pollicebatur. Ergo quæ eius ductu imperioque gesta sunt, in conspectum dare, & sicut inter se cohærent, ita opere ipso coniungi, haud aptius paulò videri potest: quæ prælio apud Watenum præmissa sunt, ordiar dicere.

Princeps ad mediam fermè Kalendarum Iunij noctem Bruxellâ egressus, vt est mirâ in rebus molliendis efficiendisque velocitate, Poperingam peruenit: postero deinde die Winocibergam, vbi qui coibat exercitus, debebat occurrere. Eò namque iam antè conuenire iusserat Princeps Ioannem Comitem Nassauium Equitum Magistrum, Ernestum Comitem Isenburgicum Atrebatium Præfectum, Antonium Sanctium ab Auilâ & Toletto Marchionem Veladæ, aliosque rei militaris Præfectos. Con-
 filio

filio ibi cum iis aliisque habito, Watenum, simul & Bacquij castellum fluuio à Gallis impositum, quamprimùm oppugnare constituunt. Non defuere qui alias auxiliorum vias suaderent, sentientes, oppugnationes, eiusmodi tempori planè alienas, cum præliis etiam secundis copiæ, quæ & modicæ erant, atterantur. Nihilominus tamen vicit priorum sententia, vel ideò maximè, quòd etiam tum idem castellum hostis muniebat, quò omnem auxiliij spem eà maximè parte nostris adimeret. Cùm hæc statuisset Princeps, tantisper binas legiones expectare necesse habuit; quarum altera erat Ioannis Augustini Spinolæ, quæ Duaco; altera Alfonso Perez Viueri Fonsaldanij Comitibus, quæ Cameraco aduentaret.

Interea ne fortè qui aduenissent, otio desides demitterent animos, Castellum copias misit, quæ hostem

50 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
primùm inde exigent. Verùm illi
solâ famâ perterriti, ad eorum ad-
uentus nuntium dilapsi sunt. Nico-
lao Liquio deinde imperatum, vt
cum expeditâ ducentorum equi-
tum manu, peditum octoginta, Ar-
deam inter & Audomarum conten-
deret. Et is milite ad occupandum
iter educto, positoque in insidiis,
fudit vectorum annonæ castrensis
integrum agmen; direptisque carris
compluribus, & captâ simul cum
Præfecto cohorte, pleraque armen-
ta, quæ hostis è Flandriâ abegerat,
reduxit.

Per idem quoque tempus, ipse-
met Princeps constantiam oppida-
norum, & militum fortitudinem,
tempestivis admodum litteris con-
firmavit. Adhæc imperio perquam
solerti, novum in vrbe concilij ge-
nus institui iussit: cui, præter Epi-
scopum loci, alij viri præstantes
adhiberentur, qui coirent quoties

in commune consulto opus foret. Præterea ut à custodiâ Bacquianæ stationis hostem nonnihil auerteret, Wesemalio imperauit, ut ipse sub idem tempus partem legionis educeret, valideque cum Bacquiano præsidio velitaretur, ut eam stationem oppugnanti sibi, rei benè gerendæ occasionem daret. Exin eadem de causâ Arienses & Croatæ iussi auersis hostium munimentis terrorem incutere, ut vndique vno tempore in hostes impetus fieret.

In vrbe interea versi in religionem animi, quæ & ipsa maximum bellantibus incitamentum est. Statuæ Virginis tot secundæ miraculis, à quibus & illi est nomen, eximius honor exhibitus, si vniquam. Tum sacra Diuorum Audomari, Bertini, Siluini, Erkembodonis, Folquini & Austraberthæ Lipsana multitudini exhibita, ut in iis velut

52 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
præsidibus, omnem suæ secundùm
Deum Mariamque liberationis
spem reponeret. Iis igitur, Chri-
stophoro Francio, dignissimo tanto
munere Episcopo, virisque sacris
præeuntibus, vota pro salute civium
suscepta. Primas inter eos dignita-
te iuxta & apparatu tenuère Au-
domarense Canonici: quippe ab
his instituta ad Bertinianam ædem
Supplicatio, non spectaculum ma-
gis quàm inuitamentum pietatis
fuit. Hos virorum & mulierum
turba, & his pueri puellæque ad-
mixtæ, vno velut agmine sequeban-
tur. Multitudine templum ingres-
sâ, Sacrum ab Episcopo solemni
apparatu factum est; & sub ipsum,
maiorum ritu, civium nomine ce-
reus ingentis ponderis oblatus.
Postero die eadem veneratione in-
tegratâ, Bertiniana familia, variis
distincta vestium sacrarum insi-
gnibus, ad templum D. Audomari
pro-

processit, parem Cælitibus, qui & ibi coluntur, honorem exhibitura.

Hoc ferè modo ad spem fiduciamque ciues erecti, non vanum sibi è cælo præsidium spondere incipiebant; cùm eodem die, nempe Iunij septimo, Princeps ne eos hactenus bono animo esse iussos morâ ultrâ falleret, adiunctis Fonsaldanij & Spinolæ copiis, ad auxilium iter intendit. Octo millia peditum, terna equitum, nec amplius sub signis erant. Ceterùm veterani omnes, vt vel sola principia castrorum Senatus priscae alicuius Reipublicae viderentur. Ita machinis decem adiectis viæ sese dederunt, omnes leuiter armati, nec iam magis itineri parati quàm prælio. Ergo vergente in occasum die procedere iussi, oriente luce Watenum dumtaxat peruenère: præaltæ fossæ pluribus locis obiectæ abruperant iter. Watenum, quod in conspectu erat,

Præfectura sacra est, firmo ædificio
& editâ turre velut arce munita.
Tum fortè centum quinque & vi-
ginti Gallorum præsidio tenebatur,
qui haud dubiè commeatus nostros
prohibere, & pluribus aucti à tergo
infesti esse poterant. Igitur in eo-
rum obsidionem, Paulo Fanfanel-
lo, cum Caroli Guasci legione, cui
præerat, relicto, ipse Princeps cum
ceteris occupare Bacquium festinat.
Verùm qui ei præerant, cùm ex
ignibus in summâ turre Watenensî
collucentibus sese oppugnatum iri
satis intellexissent, iam trium mil-
lium præsidio & machinis duabus
aucti, productis insuper aggeri-
bus, aduentum nostrum securi
præstolabantur. Id ipsum, præter-
quam quòd aliunde compertum
erat, haud obscurè etiam nostri
coniecerunt, cùm ignes passim in
hostium castris collucere visi, vt,
nostris fortè Bacquium oppugnan-
tibus,

tibus, mutuò sibi succurrerent.

Consiliis igitur aliò conuersis, Philippus Flandrius, Hammensis Præpositus, auctor fuit occupandi Nieurleti. Is, cuius in nomine bonum utique omen fuit, è D. Benedicti disciplinâ Sacerdos erat, idemque Bertiniani Cœnobij intra urbem alumnus: atque ut locorum in primis peritus erat, ob id ipsum in exercitu versabatur. Nieurletum verò villa est fluvio Agnionæ imposita, vnde alueum inter & paludem, per angustos veluti calles, auxiliares in urbem copiarum, aduerso verò flumine commeatus submitti poterant. Facile ratio tam salubris consilij accepta est, vbi maxime præmissus à Principe Comes Isenburgicus, locum ab hoste vacuum renuntiat. Ergo Princeps, agmine in plano consistere iussu, tormenta in editiori loco constituit, ipseque aciem ordinat in conspectu

hostium, interfluente solo flumine. Interea verò dum prima nostri exercitus acies hostilem, quæ intra teli iactum erat, de industriâ aggreditur; Spinola, qui cum suâ Germanorum legione claudebat agmen, Legatum Ioannem Antonium Barraquinum ad locum celeriter occupandum præmisit: qui mox pari strenuitate & diligentia usus, eo potitus est.

Res interim ad Watenum haud minus prospero euentu gesta. Fanfanellus, muro primùm quinque in locis quassato, non aream tantum & ædem, sed etiam terream molem iam ab hoste turri præstructam occupat. Hostes in cacumen turris euaserant, iam desperatâ Templi & areæ tutelâ, quidquid manibus fors daret ingerentes subeuntibus: sed præterquam quòd annonam in Æde reliquerant, incensis protinus portis, fumo perinde ac fistulis
 appe-

appetiti, demum quia nihil præsidij mittebatur, deditionem eâ lege pacti sunt, vt incolumes ad stationem Castillonij deducerentur. Proinde datis obsidibus, Neufuillaus vnâ cum iis quibus præerat numero cxx. ad horam quintam vespertinam excessit; quibus turma è nostris quæ comitaretur adiuncta est: constat ex illis quinque omnino, quatuor è nostris interfectos; & inter hos ducem itineris, qui vnus maximè prælium accenderat. Fanfanellus tantisper arci, tantulo impendio occupatæ, quinquaginta militum præsidium imposuit.

Sub idem tempus, qui iter explorare iussus fuerat Depræus Centurio Principi renuntiavit, vltà à se duo circiter pedium millia, qui à tergo nostri exercitus Haskerkam tenderent. Galeus poëta Parisiensis, tunc ab eodem in eâ excursionè recens captus, idemque Wastonis

Aureliæ Ducis armiger, fidem mox fecit, eas esse copias quæ Watenensibus obsessis præsidio mitterentur. Itaque Princeps, ut vera esse comperit quæ referebantur, denas ex acie turmas subduxit, iisque trecentos è Guasci legione sclopentarios adiunxit; adhæc, ne fortè hostes eos circumuenirent, Franciscum Pardum, qui summus inter equites Mandatorum Curator erat, circumire tergum nostrorum iussit; cùm ecce alij ingentem prætereà Gallorum multitudinem conspectam asserebant. Commodùm redibant, qui Watenenses dedititios securo comitatu saluos vsque ad binas fortuitò occurrentes Gallorum legiones reduxerant. Præibat illis tympanotriba Gallus, redeuntibus ad fidei publicæ tutelam adiunctus. Is ergo à Principe interrogatus de illorum qui apparere dicebantur numero atque consiliis, primam dum-

dumtaxat aciem esse Castellonij respondit; pedites in eâ sex omnino millia, equites tria millia implere; nec dubitare se, quin ipse Castellonius cum vniuerso exercitu sequeretur, adiecit. Quæ quidem tametsi, vt leuis auctor, iactabat haud dubiè maiora vero; tamen veri subesse quidpiam existimatum est. Igitur Princeps accersere maiorem manum statuit (hostium quippe fraus maximè à tergo suspecta erat, quod ne incesserent tum plurimùm timebatur) ac primùm Ægidium Orosicum Proprefectura generalem exercitus Fanfanello coniungi, & cum integrâ Caroli Guasci legione præcedere iubet: hos ipse cum alterâ Fonsaldanij Comitum, & Ioanne Comite Nafauio terno equitum agmine stipato, secutus. His ita compositis, densatisque agminibus, improuisus Princeps hosti superuenit.

Planities spatiosa, in quâ firmo gradu restitans hostis, præter obiectam sepem, etiam sibi vehicula circumduxerat. Primum, quamquam haud amplius duo millia, paucitas tamen eorum vix clarè dignosci poterat. Binæ erant omnino legiones: quarum alteri præerat Carolus Runius, Fouquesolij Dominus, natione Picardus; alteri veteranæ quidem & ante annos viginti conscriptæ, Renatus Gouffierius Espagneij Dominus. His iuncti erant equites fermè quadraginta, paucique Ducis Aureliæ armigeri. Igitur, ut primum eò Guasci legio peruenit, acri impetu in eos inuecta est. protinus undique mota est pugna, Gallis haud segniter prælium capessentibus. Sed acrius quàm constantius pugnam iniere: nostris quippe sepes & vehicula superantibus, alteroque eorum Tribuno Fouquesolio, strenuo pariter

riter ac forti, interfecto; nullus eorum fuit qui congressum. vltra sustineret: quin illicò iactatis per metum armis, iam supplices vitam precati sunt. Confossò Duce, tanta eos desperatio incesserat, vt vix lacrymis abstinerent. Exin dum victoris arbitrium opperiantur, Fanfanello mandatum est, vt iam captiuorum preces ad Principem, qui propè in acie aberat, perferret. Huius certè moderationem clementiamque vel vna hæc res possit ostendere: non iis tantùm ignouit qui nuper aduenerant, sed eos perinde qui Wateno modò egressi, & vsque ad remotiorem Castillonij stationem ex pactis deducendi, deditionis fide violatâ sese his obuiis adiunxerant, vitâ donauit. Nostri propiùs inquirentes è captiuis, compariunt, eos vt Watenensibus succurrerent, missos, Nieurletumque à se, vt sperabant, occupandum.

Bacquo committerent. Ob id ipsum longè amplior fuit præda, quàm sperauerant nostri: namque annonam & vina & pernas ad longioris moræ subsidia portabant; adhæc vestium pretiosissimas, vasa argentea, ingentem denique pecuniæ signatæ summam, vt prædam magis quàm arma gestasse diceres. Certamen inde ortum inter equites peditesque Principis, vtris ea pecunia cederet, quæ ex captiuorum redemptione esset redigenda: equites quia desilientes equis pugnauerant, sui iuris esse censebant; pedites contrâ, qui & egregiam nauarant operam, ereptum sibi officium querebantur. Militarem iram, postquam consueta hostium in captiuis redimendis incuria exposita est, signum tubâ datum dirimit. Ita securum Principem felix euentus plenumque bonæ spei fecit: at copiis, maximè quæ in castris

castris remanserant, gratus iucundusque accidit, cum hunc captiuorum gregem, pecudum more, demisso in terram vultu à nostris agi conspexere.

Verum haudquaquam plenum gaudium fuit: tamen enim pauci è nostris, duodeni videlicet, interfecti erant, faucij verò non amplius quinque & viginti; agrè tamen Centuriones duos, eosque Italos, desiderari tulit exercitus. Horum alter fuit Felix de Iudice, strenuus & inueteratâ apud milites auctoritate: qui cum inter primores promtiùs dimicaret, glande traiectus interiit. Alter Comes Piccolomineus (Euandro erat nomen) qui in hoc impetu, primoque rerum suarum cursu ereptus est: in hunc maximè misericordia versa. Enimverò præterquam quòd eximio ætatis flore, iamque primo animi sui specimine ad Watenum edito,
extin-

extinctum querebantur; idem quoque Octavij patruj sui, Præfecti Imperatorij exercitus, præcipua spes erat, & propemodùm vnica. Linquente animo defluens, à proximo quoque exceptus, medijs in castris in rhedâ Principis collocatus est. Inibi ab eo vitæ maculis apud vnum è Societate I E S V sacrâ Confessione absterfis, Regius Archiater continuò adfuit: Ioannes Iacobus Chiffletius parens meus is erat, à Serenissimo Infante Ferdinando datus Cariniano Principi obsequentissimus comes, & custos valetudinis. Nempe hunc præ ceteris adiungi sibi Princeps petierat, quòd anno superiori Wertæ de vitâ grauitè periclitantem saluti restituisset. Is igitur, explorato Euandri vulnere, cerebrum ipsum missili è chalybe figuræ quadrangulæ fauciatum comperit: at, pulsa venarum tentato, cum ne micare qui-

quidem deprehendisset, iamque extremas corporis partes vitalis calor reliquisset, deficere eum pronuntiat, & sacris expiatoriis celeriter muniendum. moxque æger oleo sacro delibutus vitâ excessit: Defuncti corpus Winocibergæ tantisper positum est, dum Bruxellæ in æde Minoritarum tumulum ei exstruant, in quem postea inferatur, omni vetustæ claritatis honore seruato.

Huius autem, quod propè miraculo abest, reportatæ victoriæ dies Dino Audomaro sacer erat; quem, quia in eam tempestatem incidit quâ flores maximè vernant, *Florum* vocant. Diei verò antiqua celebritas non à beato huius Diui obitu, qui in aliud anni tempus incurrit; sed à quodam vetusto eius miraculo originem habuit. Annos abhinc fortè octingentos, Hugonem, qui tum Cœnobio Diui Bertini

66 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
tini præerat, aliò transferendi sacra
Audomari Lipsana cupido incesse-
rat. Ergo vnà cum iis in Veroman-
duos clàm proficiscitur: verùm
stupendo miraculo sacrum Audo-
mari corpus Lisburgi (villæ id
nomen) vectorum manibus ne-
quidquam molientibus, ingenti
pondere substitit, donec Folquinus
Morinorum Episcopus, festiuo ap-
paratu, manantibusque præ gaudio
lacrymis, in pristinum locum re-
uexit. Huic haud dubiè vexilla vel-
ut præcipuo victoriæ auctori debe-
bantur, si qua Princeps ab hoste re-
tulisset; sed hostes, quasi futuræ
cladis præfago metu, sine iis, vt
sæpè deinceps, processerant.

Neque vno in loco cædes ho-
stium facta: Ariensibus quippe
aliis aliò egressis, Fraiquinius Cen-
turio, præter captiuos & pretiosam
supellectilem, equorum gregem
abegit, quantus ad centuriam suf-
ficeret.

ficeret. Alibi Ludouicus Croatarum Legatus, in promptissimam hostium turmam incidit. Ea erat Gasparis Vicinij Vitenuallij Domini, gente Vadicassij, quæ populabunda stationem egrediebatur: igitur manibus illicò confertis captus Centurio fuit, & vinctus Ariam abductus. Is vt Castellonio ante omnes amicus, ita Calvinianâ labe infectus, & in eâ vsque adeò obstinatus erat, vt exinde paucis diebus, cùm ex vulnere animam ageret, quamuis Deo manum porrigente, in eodem tamen hæsitans luto, Catholicæ expiationis expers obstinatum spiritum proiecerit. Arienſes proinde indignum rati impij hominis cadauer religiosâ sepulturâ cohonestare, profano loco, nempe vrbs pomærio, condidère.

Quod ad auxilium attinet, iam in vesperam inclinabat dies, cùm Princeps, haud procul ab eo loco, quo

quo hostium binas legiones ceperat, castra communit. Collis erat molliter acclivis, quem magno nostrorum incommodo hostis insidere potuisset. Igitur sepibus ibi valloque circumductis, de submit-tendo in urbem auxilio agitatum. Barraquinus primùm Nieurleto sese in urbem proripuit, ut ciues de mittendis nauigiis, & palude fascibus hinc inde implendâ, admone-ret. Deinde fluuium quinis iungi pontibus placuit. His ita ordinatis, postquam nuntiare iussit Spinola nauigiorum aduentum, quibus annonâ & commeatus imponerentur, iamque cetera ad inchoandam pro-fectionem parata esse; Princeps edixit, ut delectæ ad præsidium copiæ præstò adessent. Mille omnino & quingenti milites erant, in cohortes vndeviginti distributi. In-ter eas ternæ è Toralti legione re-gensebantur, Anglorum octo, Gua-
sci

sci duæ, Spinolæ septem, demum
 vnica è legione Gallo-Belgica We-
 semalij, Centurione Tailleyo, quæ
 à Gallis Claro-marisco expulsa, in-
 faustam Martis aleam præclare vl-
 tura reuertebatur. Instructus hoc
 pacto miles, quod benè verteret,
 iter ingredi iussus est. At ecce hostis
 consilium Principis haud obscure
 intelligens, copias acciuit, quæ de-
 structis pontibus militis nostri
 transitum impedirent: iamque ad
 pontem vnum peruenerant, cuius
 Alexandro Rossino Tribunitiæ
 cohortis Optioni, tutela permissa
 erat; cùm per cæcæ noctis horro-
 rem procubitor funiculos fistula-
 rum accensos intuitus, ceteros ad-
 uentantis periculi admonuit. Tum
 verò Princeps ad omnia interritus,
 Ducis & gregarij militis munia
 explicuit: equo vectus vniuersum
 simul exercitum stare in armis,
 comneatusque & pedites, qui mo-
 dicum

70 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
dicum processerant, consistere, mox-
que frequentem eò confluere mili-
tem iussit. Terruisset alium obdu-
cta nox caelo, cum ferè ignotis
callibus militi ingrediendum esset;
sed, quod interdum frequentius est,
fiduciam in sollicitudinem verti,
nemo usquam notavit in Principe.
Iam plures hostium, si perumpere
aut retinere naues possent, conaban-
tur, & eorum vnus aliquis proxi-
mum sibi nauigium ferreâ manu
apprehenderat; sed militum con-
cursu & telis repulsi, hoc conatu
desistere.

Postquam hostis huiusmodi spe
excidit, digna visu deinceps fuit, ea
quæ inita est mittendi auxiliij ratio.
Dies appetebat, vt iam vicinus
hostis ea omnia cerneret. Nempe
Iacobo Albertanzonio duce, eo-
dem Maiore Accenso, milites qua-
dringenti, singuli purpureis chla-
mydibus præibant; hos deinde re-
liqui

liqui & nauigia sequebantur; & quod caput est, eodem habitu, explicatis per ludibrium vexillis, pulsatis consueto sono tympanis, pleno denique armorum apparatu introducti sunt.

Magno gaudio suppeticas exceperunt obsessi: è quibus cum plures obuiam nouis commilitonibus progredierentur, præ ceteris eos complectendi desiderio ardere visi Wesemalius ipse, qui Gallo Belgas è legione suâ conspicabatur, & Antonius Houffoyus Baudenghemij Dominus, Vicecomitis Lirani in vrbe Optio. Præfectis inde, aliisque qui aduenerant, hospitia intra urbem à Senatu attributa; suæque singulis stationes per externas munitiones à ministris rei militaris designatæ. Tum studere maximè, ut præsidio pro eâ quam præsentiebant diuturnitate, commeatus suppeteret, cœperunt. proinde singulis,

gulis, præter diurnum panem, feni quoque asses à Senatu pro stipendio decreti.

Carinianus, vbi nuntios de suppetiarum ingressu accepit, Ferdinandum Infantem totâ de re certiore[m] protinus fecit. Tum verò excitata hominum studia: nostrorum multi, quod augurabantur, depositis æris magni pignoribus, euenturum illac prosperè bellum contendebant: hostes contrâ, iam tum de temerariâ suorum fiduciâ solliciti erant: enimverò Castillonium iam quartum-decimum diem frustra ante Audomarum agere, alios Wateno eiectos, alios deinde captos cæsosque, demum in urbem missum esse validum præsidium: hoc ampliùs restare, vt quo Louanium Dolamque ludibrio deseruerant, Audomarensem perinde obsidionem soluerent. Plura huiusmodi addebant, nullo prohibere auso,

74 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
adiutam oportuisset. Perpendebat
insuper, qualiscumque exitus Re-
gis exercitum maneret, Castillo-
niam sibi met prospera dumtaxat
imputaturum: vnde & inter nobi-
les, qui Forcium ob raram militiae
prudentiam frequentiores seque-
bantur, varij quoque animorum
motus erant. Regi ergo se neuti-
quam detrectare imperium rescri-
psit, verum eam sibi esse honoris
curam, vt nullo pacto susceptae à
Castillonio obsidionis onus posset
accipere: de cetero, quod obseruan-
tissimum decet, transportandos in-
tra obsidentium castra commeatus
curaturum, caesurumque hostem
quoties occasio se daret. Ita callidè
cauit, ne in ipsius caput minùs pro-
sperae obsidionis recideret euentus.
Rex, iis auditis, siue vt moras rum-
peret, siue quòd iure exposci vide-
rentur, annuit.

Porro ne & ipsi Bataui in tanto
rerum

rerum suarum discrimine quiescerent, Stradam Centurionem ad eos legauit, qui iure fœderis impensè hortaretur, vt quamprimùm de finibus suis cum copiis exeuntes, non iam diem ex die ducerent: tempus esse vt ab iis subleuantur Galli; præsertim cùm magnâ ex parte in eorum gratiam Audomarensem obsidionem suscepissent.

Vix dum Princeps Borburgum redierat, vt oram Flandricam tantisper à Batauis tueretur, dum auxilia Cæsarea appropinquarent, cùm aliò eorundem procellam desæuuisse perfertur. ij enim suam tum demum occasionem rati, cùm iam Galli prosequendâ obsidione Audomarensi nostros distinerent, classem, non quò spes erat, sed ad castella agri Wasienfis repentinò applicuere: nempe opinantes leue ipsis ad Antuerpiam negotium fore, si pauca, quæ ob-

D 1

stabant,

stabant, munimenta expugnassent.

Eodem fortè die, qui Iunij decimusquartus erat, Ferdinandus Hispaniarum Infans Antuerpiam ibat, necessariis ad belli vsum rebus comparandis: cùm ecce vt Willebrocum peruênit, castellum Calloëse citra moram illis fœdè traditum cognouit. Igitur dum ex finitimis locis valida auxilia concurrerent, Willebroci tantisper subsistere visum est. Hinc ad Carinianum Principem scripsit, ne quid arduum aut periculosum auderet, dum melior in Batavos fortuna succederet. Ceterùm, ob intimam cum Principe familiaritatem, sibi imperare non potuit, quin & eius etiam absentis sententiam exquireret, quid in eo discrimine commodissimum factu censeret. Itaque nullâ quiete nuntio permissâ, Princeps paucis rescripsit, ne eodem cursu quo præteritis annis fluxerant res ire patere-

tur:

tur: id vñum tutumque consilium fore fortiter iuxta & celeriter pugnandi; nec se vel honestius, vel vtilius, præsentis discriminis remedium nosse.

Exinde Gallos rapinis dumtaxat, pabulationibus populationibusque prohibere Princeps cœpit. Ita Borburgi paucos dies extrahere destinavit animo. Interea verò iusta defunctis ritè persolvit; & mox captiuorum conditione spectatâ, secerni à vulgo iussit, qui vel genere vel munere eminebant. Inter hos porò recensiti è Goufferij legione, præter ipsum Tribunum, Centuriones nouem; plerique natione Picardi, qui vicinæ vrbs obsidionem secundioribus animis acceperant. Horum nomina erant Plessisus, Montuallius, Courteuillius, Venduelius, Derondellius, Berminius, Velluyius, Frieuilius, Fayus, Bethisus Fretoyij Dominus, & Sougardius,

78 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
dius, qui tum è vulnere saucius de-
cumbabat. E Fouquesolij legione,
captiui dumtaxat cohortium Præ-
fecti, Douillius, Carongius, Vaux-
rouxius & Royennius fuêre. Præter
eos quoque Nouauillæus, nempe
qui Wateno excedens, prædictis se
adiunxerat. Optiones ad quatuor
& viginti, decem & nouem nomi-
ne dumtaxat Vexilliferi, Accensi vn-
decim, gregarij ad mille quingen-
tos numerati; & ex iis alij aliò aman-
dati. Quemdam Monachum è
D. Benedicti disciplinâ, quòd alte-
rius hostilis legionis Curio ca-
strensis esset, cum ceteris etiam ab-
ductum, mox Princeps liberum abi-
re iussit, annitente pro eo maximè
P. Guilielmo Buuetio è Societate
IESV Principi à Confessionibus:
quòd ante quadriennium, Patrem
Augustinum Richardum Bruxel-
lensem ex eâdem Societate, cum
in castris ad salutem animorum
versa-

versaretur in pari fortunâ, nobilis quidam Gallus benignè dimisisset.

Ceterùm, ne vel sic tantisper ciuibus deesse Princeps videretur, crebris eos litteris commonefecit, tum auxiliij appropinquantis, tum certi à se & Ferdinando Infante patrociniij, pollicebatur nihil sibi curæ futurum perinde atque eorum liberationem; magnam se habere spem, fore vt obsidionis angustias par quoque gloria sequeretur. Nihil tum magis opportunum erat ad erigendos propugnantium animos, quos pluribus locis appropinquans hostis mirè laceſſebat. Namque cùm antehac obsidionem magis quàm oppugnationem instituisse videretur, tum maximè munimenta, quæ in urbem contra oppidanorum eruptiones versa essent, perfecit; & iis munitis vineas agere, fossas ducere, & quæ ad oppugnandum vsui essent, comparare cœpit.

Loco acclivi, Molæ-exustæ nomen est, & qui ipso situ suggestum dabat, tormenta in urbem vertit, quæ eam ad Occidentem & Meridiem infestarent. In urbe contra ærarij vires inspectæ, sumtuumque nova inita ratio, pro eâ, quæ futura videbatur, auxiliorum morâ.

Ea tum erat Magistratum Senatorumque sedulitas, cum à Principe nonnulli superueniunt. Hi bellicarum molitionum strenui opifices erant; atque inter eos Bertrandus Prinçayus Lotharingus Architectonicæ militaris gnarus in paucis. Litteras à Principe tradidère Wesemalio, suam illi in militiam & externa urbis munimenta, quoad opus foret, potestatem impertientis; ut, quando muris incluserat se, & genium gentis maximeque legionis præfidiariæ nosset, eam provinciam capesseret. addebat, illius tum prudentiam, tum fortitudinem,

OBSESSVM ET LIBERATVM. SI
nem, adeò omnibus exploratam, vt
ex præteritis, & præsertim Loua-
nienſi obſidione, futura facile
coniiceret.

Wefemalius igitur, poſtquam
iniunctum ſibi munus adminiſtra-
re cœpit, varias in hoſtem oppor-
tunasque eruptiones inſtituit: cete-
rùm haudquaquam rudis tractandi
militares animos; apud vrbis Ordi-
nes anniti cœpit, ne fortè aliquando
ſtipendia militi deficerent; & verò,
quã illi fidelitate prudentiãque
erant, facile impetrauit.

Per eos quoque dies dolo ho-
ſtem agere, ſed anili, deprehenſum:
tum quippe captam ferunt vetulam,
quæ vrbis conditionem, quæque
in eã gererentur, hoſtibus enun-
tium ibat. Fortè cùm deprehenſa
eſt, ab iis reuertebatur, litteras,
ne quid eſſet ſuſpicionis, in ol-
lã reportans. Itaque in eam, quo-
niam venali fide fuerat, furcæ ſup-

plicio palàm animaduersum.

Princeps interea quietis impatientis, crebris iisque minutis velitationibus hostem laceſſebat: atque ut meditatus paratusque ad nouam expeditionem accederet, cogitabat per otium quæ deinde vsui forent, ne agendi tempus in cogitando consumeret; tum fortè illi suggestit animus, tantisper plures Gallorum fame & inopiâ extingui posse, quàm vllò amisissent prælio, si modò castella duo Caletum versus, itineri ad comneatum facilitatem ab hoste imposita occuparet. Itaque incredibili obsidentium damno, modico tamen suorum impendio, ea loca inuadere parabat Princeps: cum eodem fermè tempore nuntiatum, equites Croatas, quibus ad Watenum & Borburgum statiuæ erant, Ardeam inter & hostium castra, currus fermè quinquaginta comneatu onustos diripuisse: cumque

que nonnullos ex iis qui comitabantur, infectarentur ac cæderent, in eorum fortè manus Gallorum quempiam incidisse, qui magnis itineribus Lutetiam contendebat. Iacobo Rochetio, siue à Barris militari appellatione, erat ei nomen. Is ergo ad Principem perductus, epistolas aliquot à Castillonio scriptas tradere cogitur. quarum hæc erat sententia. Ad coniugem quidem, ne quid eam sollicitaret, scribebat, benè se habere omnia, quamprimum se ad Prædicationem processurum (id nomen conuenticulis suis hæretici fecere) ad implorandum auxilium magni illius exercituum Dei, cuius in manu corda Regum sunt: porrò eam inesse omnibus victoriæ fiduciam, vt iam nemo ambigeret, gloriosam eos lætamque reportaturos. Earum verò, quæ Francisco Subletio Nuceria-

tum Domino, Christianissimo Regi

84 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
à Secretis, destinabantur, summa
hæc erat: Forciæ Marchionem
prosperè aduenisse, atque in eius
exercitu pedestres copias octo, e-
questres duo millia implere; cete-
rùm Bacquianam stationem iam à
se illi assignatam ideò recusasse,
quòd nullum eâ de re mandatum à
Rege accepisset, proinde à se Ro-
chetium de cognoscendâ Regis
sententiâ Lutetiam missum. Adde-
bat (quod è re nostrâ præcipuum
fuit) peditum millia quatuor è For-
cij copiis admodum sibi fore neces-
saria. quo factò, ni aliud Regis im-
perium esset, Forcius cum iis quæ
superessent, Henuinium castellum,
Rumingam (Abbatix id nomen)
aliaque loca Ardeæ proxima occu-
paret, ad maiorem supportandi com-
meatus facilitatem. quoad eius fo-
ret, die Martis proximo, Iunij se-
cundo & vigesimo, obliquam in
urbem viam effossum: de cetero
frem

spem sibi esse, quantum ex urbis conditione liceret assequi, eâ breui temporis interuallo potiundi.

Hoc modo perlectæ litteræ, Principem ideò maximè lætum fecêre, quòd apud hostes non satis in commune consuli observasset: cumque & aliæ Castillonij ad ipsum Regem litteræ essent, tum ab summâ religione eas aperire noluit, tum quòd in iis nihil amplius quàm in aliis contineri prudenter existimaret. Præterquàm verò quòd ex iis consilium hostium didicit, ne & ipsæ frustra essent, sed ex iis lucrum faceret, eas observantiæ specie ad Forcium destinavit, significans ei, ab iis quæ ad Regem scriptæ essent, oculos pro merito abstinuisse; de alteris autem iisque apertis, mirari equidem tantum sibi tribuere Castillonium, vt ipsi Forcio quodammodò imperare non dubitaret. Hæc ad hostem: suos verò, celato earum

tenore, iter in posterum diem parare iussit.

Sub lucis ortum, instructo exercitu, Germanicâ Ioannis Renardi Rouuroij legione, quæ nuper aduenerat, adiunctâ, Rumingam occupare festinat. Cùm primùm eò peruenit, militem admonuit, ut dum ipse totam noctem hostis aduentum opperiretur, locum propugnaculis destinatum primo quoque tempore communiret. Castris interim æquiore loco positis, geminam instituit aciei frontem, quâ Castillonium Forciumque aspiceret. Lorica terrea primùm præstructa est: & huic ad mutuam protectionem variæ munitiones in Lunæ, ut vocant, formam adiectæ: tum collocandis machinis erecti colles quatuor: & quoniam locum illum fluvius alluebat, pontes quoque trans eum missi, ad maius tormentorum præsidium, quæ ibi relicta

erant.

erant. Sub idem tempus equestres hostium acies haud procul conspexerunt nostri: à Forcio veniebant locum potiùs occupaturæ, quàm vt specularentur cuius generis nostræ essent. Certè eas coniecisse qualis esset mens Principis, satis inde postea intellectum est, quòd Forcius Nouæ-moletrinæ castellum, paulò antè à se aduersus Henninium constructum validiori præsidio firmarit, & copiis, quæ visæ antè fuerant, decem turmas adiunxerit. Cùm autem Princeps sui securus nihil perinde atque hostilem aduentum expectaret, obseruata eorum cunctatio alacritatem nostrorum accendit: itaque impetu animorum vtendum ratus, ipsum Nouæ-moletrinæ castellum oppugnare statuit.

Copiæ per noctis silentium iter ingredi iussæ, primo diluculo quod Natalem D. Ioannis-Baptistæ efferebat,

rebat, eò perueniunt. Præerat iis
Tribunus militaris Iosephus à Saa-
uedra, qui & sexcentos è ternis Hi-
spanorum legionibus ducebat: du-
centi iis Hiberni, Ponello Legato
duce, & par Germanorum nume-
rus è Rouuroij legione adiunctus
erat: porrò ex omni equitatu binæ
turmæ dūntaxat: ceterà ob exper-
tam fortitudinem multiplex quàm
pro numero cuneus. Præter eos alij
quidam fuere, qui & in hac obfi-
dione egregiè operam suam colloca-
rent: ex iis Oroscus fuit, copiarum
idem Principis Legatus, exploratæ
nuper virtutis & prudentiæ; Mar-
quiſ munere Cornicularius, Prin-
çayus Architectus militaris ex vrbe
redux, & Carolus Curteuillius
Hennuiniſ Præfectus, quem infe-
ſti ſuis caſtelli vicina obſidio ex-
ciuerat. Cum hiſ machinæ quo-
que quatuor ſequebantur, præ-
eunte Ioanne Doritio ſummi tor-
men-

mentorū Præfecti Optione.

Saavedra Bartholomæum Delrio & Iosephum Rico longiùs progressos, si omnia tuta viderentur, ad se explorata referre iussit: cumque satis speculati, locum obsidioni idoneum fore renuntiassent, Dori- tius Adriani Franquij Centurionis ope, machinas hinc inde aggeribus imposuit. Tum Didacus Boor- quius, qui primus è legione Vela- dæ Centurio inter Hispanos agmen ducebat, vallum in maiori aggere aperuit. At in minori, dignum visu Germanorum cum illis certamen fuit, vtri celerius muros terreos ad protectionem erigendos perficerent. Ita ergo pro se quisque alibi instare iussus, Hibernis prædia sal- tuti proxima insidentibus. Operi- bus perfectis, conuocati Duces co- piarum qui tum aderant, tympanistem præmisere, qui denuntiaret obsessis, ni dederent, ipsos vltima esse

90 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
esse passuros. Verùm nihil inde re-
tulit præter voces ad ludibrium con-
tumeliamque formatas. Quocircà
Princeps potiundi loci desiderio
accensus, ad ipsum aggerem medio
Hennuinij & munimenti obsessi
itinere peruenit. Hinc, quò acriùs
oppugnarent nostri, Thomâ Bira-
guio Vischæ Comite internuntio
significare cœpit, in quo discrimi-
ne ipsi essent, ni maturè etiam ci-
tra vllam muri ruinam loco poti-
rentur: sese intellexisse, Forcium
cum toto exercitu celeritate quantâ
posset, ad ferendam suis opem con-
tendere: par esse, vt priusquam auxi-
lia aduenirent, dignum aliquid no-
bilitate ac moribus suis ederent.

Hisce intellectis, Dominicum
Burgium & Modorram propiùs ad
ipsam munimenti fossam Saavedra
progredi iussit. Hic è propriâ, ille
è Veladæ legione Accensus erat:
singulis quadragenos milites, eos-
que

que fistulis instructos attribuit: deinde Centuriones binos, Didacum Boorquium & Matthæum Torrium, eodem cum sarissophoris misit. cumque eò tormentorum suggestus, qui à tergo erat, beneficio peruenissent; vnus alteriusve machinæ fragor pro signo omnibus fuit, vt nullâ morâ simul omnes irrumperent. Igitur quotquot aderant, nihil vel armorum grauitatem morati, vel aquæ altitudinem, quæ pectora æquabat, illicò in fossam semetipsi immittentes, locum citra damnum occupant. vltimam hosti pestem tormentis subrutus anguli murus attulerat, per cuius labem miles intrauit. Quia verò hostes contemptim & superbè impetum expectauerant, plerique trucidati sunt, nonnulli verò eorum merfi, qui incertam fugâ salutem aucupati, in obiectam fossam se dedere præcipientes. Demum è cen-

rum

92 IVL CHIFFLET. AVDOMARVM
rum & viginti qui locum obtine-
bant, seni dumtaxat victorum arbi-
trio fuere subducti: Reyus videli-
cet, Centurio is erat, & cum eo
gregarij quatuor, & nescio quis
adolescens, cui per ætatis mise-
rationem, Mondragonius nobilis
Subalpinus, & purpuratus Princi-
pis, ignovit.

Quoniam verò idem ille dies
Natalis Christi prænantij celebri-
tate insignis erat, castello deinceps
D. Ioannis nomen inditum est.
Non defuere qui crederent, & fa-
cilis coniectura fuit, Deum in pri-
mis nostris adfuisse, quòd plerique
piaculis in procinctu absterfis, vel sic
contemtâ morte ferociores, in mu-
nitos superbosque hostes rapti es-
sent. Ceterùm castello Ioannes à
Sancto Nicolao Rouurol Legatus,
trecentis in præsidium datis, præpo-
situs est. Inter Hispanos, quorum
virtus vt ceterorum fuit singularis,
magni-

magnitudine animi ferunt eminuiffe Didacum Boorquium Centurionem. Is obuium loci Præfectum (cognomen illi à Sancto Laurentio fuit) gladio confodit, vt ante ipsum exanimis procumberet. Par propè honor Sebastiani Hocetæ Centurionis fuit, & cum eo Iosephi Rico, quòd primi in ripam egressi loricâ muri apertâ in castellum penetrarint. Tradunt hunc vltimum vitam Reyo Centurioni condonasse. Proximi ab iis Ioannes Garcia Legatus, & Bartholomæus Delrio Cornicularius, fuère. Medio dumtaxat horæ quadrante victoria stetit; & impendio ita tenui, vt non plures vicenis vulnus acceperint. Ex iis fuit Adrianus Franquius, Præfectus eorum militum, quibus limbis per Belgium impositis, nulla inter hostes salutis aut redemptionis spes est; vulgus eos *Bootsgefellen* appellat. Buttelarium quo-

quoque Centurionem, quidam capriuorum quem ipse ceperat, sese subripere parans vulnerauit. Denique Didacus Fresnius, vnus ex nobilibus maiorum tormentorum præfidiariis saucius inde reuersus est: ceteros Princeps, eosque gregarios, Borburgum misit; vbi in ædibus Regio nomine saucio militi destinatis, omni ope fouerentur.

Faustus idem & fortunatus dies Nassauio fuit. Is Regio equitatu, binisque peditum millibus stipatus, Forcium id tempus morabatur; minutis præliis, & paræ rei discrimine, magnæ operiens euentum. Fortè Croatas castris egredi iusserat, vt more suo excurrerent, cùm alibi pabulatores sine vllò timore dissipatos aggressi, quàm maximum iumentorum numerum intercipiunt; alibi ducenta quoque vehicula cibariis onusta, & quæ hostem versus tendebant, auerunt.

Porro

Porro Forcius vbi nuntios de
 aduersâ suorum fortunâ accepit,
 iamque nostros inde victores rece-
 dere, trecentis qui præessent reli-
 ctis; Sperliacum ipse retrò conces-
 sit. Ibi ne famâ ex eo laboraret in
 posterum, si à dicto Nouæ-mole-
 trinæ castello, ipso quodammodò
 teste expugnato, spem omnem abii-
 ceret, validâ manu idem recupera-
 re statuit. Itaque postero die, quò
 maior esset nostrorum malè secura
 fiducia, copias suas iter à proposito
 diuersum ingredi iubet: Caletum
 nempe, velut obuiam commeatui,
 petebant. Verùm Princeps, qui
 commeatus ita crebrò supporta-
 ri haud crederet, rem eam exi-
 stimavit, sicut plerasque belli, va-
 nam & inanem. Et ecce Forcius,
 conuersis repentè castris, horam
 diei circiter nonam in conspectum
 castelli peruenit. Præter copias
 quas è Galliâ secum aduexerat,
 tres

96 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
tres etiam Castellonij legiones cum
in itinere exceperant, vt facilè nu-
merus duodecim millium recense-
retur equitum peditumque: ad hæc
ingens, vt crediderat; nostris ter-
ror, tormenta nouem sequebantur.

Hoc modo instructus exercitus
ac perarmatus, eadem, quæ pridie
nostri ad oppugnationem loca
occupauerant, insedit. Primùm
promptissimi quique iuuenum pe-
riculi omnis immemores, strictis
gladiis ad ipsam fossæ crepidinem
excurrunt, iam sibi certam fore
Germanorum deditioem pollicen-
tes; de quibus Forcius nimium de
victoriâ præfidens, liberum iis vitæ
ac necis arbitrium permiserat. Sed
festiuum fuit, Germanos eminus
intueri, fistularum longioris tubi
creberrimâ grandine Gallum inua-
dentem excipientes. Certè quidem
felici casu paulò antè insperatis
suppetiis auxerat eos diuina prou-
dentia,

dentia, quæ & fortuita ad bonos
 euentus plerumque dirigit: nam-
 que Forcius vnâ cum exercitu pœ-
 nê in oculis erat, cùm ecce Germa-
 ni præfidiarij pro more stationum
 vices mutabant, trecentis in castel-
 lum recenter inductis, fortè educto
 pari eorum numero, qui se ad com-
 munia castra reciperet. Egressi exter-
 num aggerem iam insidebant ca-
 stello proximum, & inde ad exer-
 citum redire incœptabant; cùm
 subitò hostem superuenientem emi-
 nus conspiciantur, sicque properè
 in munimenta, vnde prodibant,
 regressi, duplicato præter spem
 castelli præsidio, hætere & pugnare
 coacti sunt.

Atrox in hoc primo ardore certa-
 men fuit: Germani quippe repeti-
 tos hostium impetus eo tantisper
 animo præclarè sustinuère, dum iis
 adhuc præliantibus Franciscus To-
 saltus opem laturus tempori adue-

E

niret.

98 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
niret. Hunc Princeps, periculi suo-
rum non immemor, cum ducentis
è legione ipsius, & ex vnaquaque
ceterarum delectis centum militi-
bus, præmiserat. Ut primùm verò
Toraltus eò peruenit, nullâ quiete
militi permissâ, hostem ab oppu-
gnatione nostrorum auertere insti-
tuit; Centurionesque duos, Ioannem
Bufalinum & Onufrium Carac-
ciolum, subuenire obsessis mandat.

Hoc ferè modo Gallos ipsos ob-
sidentes nostri obsidere cœperunt,
atque agmine bipertito diuisi ab
vtroque latere, in Germanos pro-
pugnatores intentorum ilia suffo-
dère. Neque verò eo loco aduersa
hostium fortuna substittit: nam-
que Itali aliique, mox Galli rece-
dentis perpetuum aggerem occu-
parunt, quâ ad eius tutelam mu-
tuam aut receptum scissus apertus-
que erat. Ab Italis deinde aliæ
quoque superuenère legiones, no-
bile

bile hostium clade castellum factu-
 ræ. Has Petrus Gotera, summo-
 rum exercitus Optionum alter, du-
 cebat. Ergo iis, partim loca antè oc-
 cupata obtinere, partim noua occu-
 pare, imperatum. Ipsemet Princeps,
 Sole in meridiem erecto, eodem
 itinere quo milites ad castellum
 venerant, ad eos contendit. Vbi
 autem eò peruenit, moles duas ad
 collocandas machinas, in aggere
 alteram, alteram in palude, iussit
 erigi: cumque ex his in frontem &
 latera obsidentium die toto nostri
 iacularentur, fluctuare tandem ani-
 mo Forcius cœpit, & initum con-
 silium serâ æstimatione perpende-
 re: quippe iam eò ventum erat,
 vnde recipi exercitus nisi victor,
 aut sine clade non posset. Itaque
 cum nulla fermè spes potiundi loci
 offerretur; tamen vltimi dedecoris
 indignitate commotus, perseuerare
 in obsidione statuit, obuersis inde

in machinis castello perinde & auxilio infestus. Tunc Melchior Roblius Signifer globo maiore ictus cecidit. Accensâ deinceps pugna, pari animorum pertinaciâ ad octavam vespertinam dimicatum est.

Non pridie fœdior strages: quippe quantum sanguinis fufum sit, vel ex eo potest existimari, quòd hostes è suorum cadaveribus pro cespitate loricas sibi struxerint, aliis super alios aggestis, & modicâ terrâ coopertis. Tandem vltimum discrimen eis attulit animorum consternatio: siquidem eorum plurimi, quâ cuique patuit ad fugam via, erumpere, & sic turbare ordines. cœperunt. Præfecti strictis gladiis agmina sua interequitantes, fœdè fugientium terga confodiebant. Sed hi, spreto imperio etiam cruento, sisti non poterant. Institère fugientibus Hispani, plerisque aliis terrosos etiam vrgentibus; ac, nisi Princeps

ceps vetuisset, in vicinum vsque sal-
tum secururis. Ergo signo receptui
dato, ne Santanderij stationem ex-
cederent, imperatum; paucosque
in eorum vicem scelopetarios mitti
placuit, qui pauidis & fugientibus
metum auerent.

Adfirmarunt seniores multâ tri-
ginta & ampliùs annorum militiâ,
numquam vel acriùs vel maiori
animo dimicatum. Equitatus, quo-
niam locus ita poscebat, pro pede-
stri acie fuit; & ab eo cum ceteris,
Nassauio præeunte, egregiè de-
certatum.

Neapolitanus quidam Toralti mi-
les, è cohorte Ianuarij Boncorij
Decurio, digna spectaculo edidit:
Bargaglio vulgò dicebatur, at ge-
nuinum illi Thomæ Rouo cogno-
men fuit. Is postquam triginta occi-
derat, temerarium atque inane faci-
nus ausus, repentiè hostili fistulâ ap-
petitus occubuit, dum curiositate

102 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
intempestiuâ ultimæ sclopo suo
eiaculatæ glandis successum obser-
naturus, opportunum vulneri caput
attollit.

Par quoque Dominici Sardij Ac-
censi decus fuit: iam binos aggeres
summâ laude ab hoste receperat,
cùm, Centurione dissuadente, ter-
tium aggressus, vitam ibi, sed glo-
riosam finiit.

Ipsemet Princeps, qui in bello
Italico, Carolo-Emanuele parente
suo adhuc superstite, compluribus
iisque celeberrimis interfuerat præ-
liis, fidem mox fecit, nullum um-
quam adeò obstinatum & pertinax
vidisse. Ipse etiam agmina interequi-
tans, manifestum periculum diui-
nâ utique euasit ope: quippe glo-
bus ferreus instar humani capi-
tis, æneo tormento ab hoste excuf-
sus, deiecto eo qui iuxta eum erat,
nihil omnino ipsum læsit. Ita ex-
traordinario periculo defunctus,
inco-

incolumes suos reduxit in castra.

Æneatores hostium, qui redimendis captiuis in castra Principis ventitabant, suorum cædem ad non-gentos æstimatam retulère; atque inter eos Centuriones decem, Nobiles ad octoginta desideratos.

In exercitu Principis, ex tabulis in quibus accuratè ratio confecta est, qui cæsum sauciorumve numerus esset; illi fermè ad centum, gregarij omnes, Sardo & Bargaglio exceptis, numerati sunt. E paucis qui vulnus acceperant, Centuriones bini Caracciolus & Bufalinus fuère. Castello verò iam eâ hostium cæde inclyto, Germanos, qui idem antè obtinebant, præsidio Princeps reliquit. Porrò Prinçayus illius iussu singula singulis castelli angulis propugnacula, & parem excipiendis citra noxam decumanarum machinarum globis spissitudinem adiecit; demum lorica, quæ

obiectam fossam obibat, sudium
sepem pinnis supernè acumina-
tis præfixit, ne quis varicando
transiret.

Extemplò litteræ ad Wesemalium
missæ, vnusque omnium nomine
iussus nuntiare quæ vidisset. Per
eum quoque hortabatur Princeps,
vt obsessi pristinam virtutem retine-
rent; recipiebatque subsidia breuâ
abs se aduentura. Hæc nuntius ocu-
lis comperta referebat; sed & eum
narrare iussit Princeps victoriam
illam, quam sub eadem tempora
Ferdinandus Hispaniarum Infans
ad Calloum reportarat: cuius ea
magnitudo esset, vt vix parem Bel-
gæ de Batavis vnquam peperissent.
quocircâ meritò decernendam Sup-
plicationem, exstruendos ignes, &
effusum vrbs gaudium, fistularum
simul & maiorum machinarum
displosione significandum.

Tum verò miri sapientum &
mul-

multitudinis sermones fuere ; scilicet Ferdinandum & Carinianum Batauo Galloque in aquis & paludibus paruis admodum copiis cæso, modò ostendisse, quadam antehac temporum iniquitate creuisse hostium famam.

Sed & illud ad mutuam nuntij ciuiumque lætitiã accessit, quod per eos dies contigisse in vrbe traditum, ac Principi postea narratum est. Cùm iam moræ impatiens Castillonius ad solita obsessorum ter-riculamenta confugeret, tormentorum hostilium ictus sexcenti interdum vno die numerabantur : quorum plerique non sine damno in ædes foro proximas, adeoque in Templum Diuæ Aldegundis eiusque turrin recidebant. solum Virginis Matris, cui à Miraculis nomen, sacellum frustra haud sine admiratione impetitum erat : & cùm ciues eò velut ad certissimum

106 IVL. CHIFFLET: AVDOMARVM
malorum leuamentum accurrerent;
fortè in eo, die Iunij decimonono,
mira res accidit.

Is dies, utpote Sacelli anniver-
sariæ dedicationi sacer, loci de mo-
re auxerat celebritatem. Virgines
Deo peculiari cultu deuotæ, more
per vniuersum fermè Belgium tra-
dito, loci & aræ in primis exornan-
dæ curam susceperant. Atque vt eo
potissimùm die, externo Virginis
cultu, internum pariter promoue-
rent; florum fasciculos artificiosè
composuerant, eosque vt formâ
pulcherrimos, ita numero pluri-
mos. Non defuere lilia, quæ ema-
culatâ suâ venustate, tum Virginis
tum offerentium puritatem refer-
rent. Cùm ecce, siue illud Dei
munus, siue casus fuit, qui sup-
plices eò confugerant, notauerunt,
relictis suo cuique loco floribus,
projecta eaque sola in terram lilia.
Igitur haud paucis ad spectaculum
excita-

excitatis, primò multa inter se (vt est admirantium mos) sciscitari, inde omnes pariter id quod erat coniectare cœperunt, ibi aliquid esse Diuini: lilia vt mysticum puritatis, ita gentilitium Gallorum Regum symbolum esse: nullam spirare auram, vnde extrinsecus impelli, aut etiam nutare potuissent: proinde par esse credere, id à Virgine eâ mente factum, quò locupletius esset infensi ipsius in hostes animi testimonium. Et verò, paucis antè diebus, captiuorum quispiam adeò proiectæ audaciæ fuerat, vt sacrum hunc locum à suis prostibulo destinatum assereret. Adeò impias & impuras mentes vefana libido excæcat!

Ciues ergo, vt præceptum erat, struxêre passim in vrbe ignes: quos cum hostes ægrè tulissent, inter eos militesque nostros, qui externa munimenta obtinebant, orta iurgandi

licentia se repente vulgavit. Illi civium dementiam ridebant, quod effossis in urbem viis iam propè coherentibus, de remotis victoriis intempestivè lærarentur: gaudia ab iis planè debere esse aliena, cum ipsi haud aliàs maiorem glandium vim, quàm per hos dies in vrbe sensissent. Præfidiarij contrà nuper hostium ludibria memorabant, perinde quasi illuc etiam aduenissent, ut priora novis recentibusque cumularent. Ita mutuus eorum iocus erat; cum tamen interea neutrâ ex parte ab oppugnatione quies esset: nam præter ea quæ antè ad Molletrinam-exustam tormenta hostes collocauerant, binos quoque machinarum suggestus ad Nardensem villam, Divique Michaëlis collem, erexere. Ceterùm in aperiendis ligone semitis ita progressi erant, ut à muris solo iactus lapidis intervallo abessent.

Ob

Ob id ipsum præfidiarij, qui antè omnibus portis in hostem incurrerant, binas ex iis, Ariensem nempe, quæque à Cruce appellatur, occlusere, transmissio duntaxat ponte, quo miles ad suburbana Crucis Diuique Ignatii munimenta sese conferret. Turmas quoque, quæ antè quotidianis ferè præliis cum hoste contenderant, reuocare in urbem ex usu fuit. Sic periculum Wesemalius dissimulabat magis quàm spernebat, protrahendæ ad auxilium opperendum moræ intentus,

Sed nec intra urbem meliori loco res erant, in quâ iam propè aruerat stipendiorum vena. Anxij urbis Ordines, ærario deinceps mederi conati sunt: deque nummis inter eos, ut in obsidione assolet, ære argentoque conflandis variè agitatum. tamen, ut alia potiùs quàm extrema adhibenda remedia sunt, id subsi-

dij genus differre placuit, Markemburgio nobili tantisper ad Principem destinato, qui commemorandæ publicæ calamitatis ergo eum adiret.

Hostis interea iam in externa urbis ad portam Crucis munimenta signa inferebat: & quamvis qui discrimen tentabant, à nostris repellebantur, novos tamen propugnatores identidem fessis succedentes atterebat indefessus labor. Proinde maior erat fauciorum numerus, quam ut vllum urbis nosocomium satis esset. Ob id, Senatus Antistitem Bertinianum rogavit de certo loco ad curandos milites attribuendo: Virgines duæ ex tertiâ Diui Francisci disciplinâ, pro more gentis, iis tum præfectæ sunt, quæ prudentes iuxta piæque eximiam eorum curam haberent. Verùm, ubi crevit ægrorum numerus, quando præter prædiarium militem,

tem , etiam ij qui in exercitu Principis vulnus acceperant , intra mœnia deportati sunt ; Bertiniana domus non iam Cœnobium , sed nosocomium facta est. Tum verò Præful , quâ pietate erat , non triclinium tantùm , sed etiam ternos è familiâ suâ probitatis ac virtutis expertæ viros concessit , qui , ceteris etiam in commune consulentibus , ægros ipsi omni obsequio refouerent.

Per hos dies , Virgo Dei ac nostra parens , maternâ suâ ope , Hispanum quemdam vltimo exitio subduxit. Fortè in munimentis impetum hostium sustinebat , cùm ferreus globus decumano tormento excussus eum impetijt. Sed mox velut ad miraculum dumtaxat missus , milite bis terve in gyrum acto , in terram defluxit , nullo planè relicto impetus vestigio. Quocircâ prehensum ante pedes globum sustulit miles , atque intra mœnia ad

Patres

Patres Carmelitanos, nouam Diuæ Teresiæ disciplinam sequentes, portauit, instrumentum mortis in trophæum versurus. Inibi ante aram Virginis Matris procubuit, felicissimum tanti miraculi euentum vitæque conseruationem eius tutelæ adscribens, Cœnobitis, piis utique testibus, ingenti gaudio perfusis, quòd non ipsi tantum, vt antehac, sed etiam Cælites curam salutis alienæ palàm susciperent.

Sed vt in homines, in ædes quoque, easque sacras, hostes grassabantur: & perinde quasi fœda illa hæreticorum colluuiæ, supra ceteros magni Ignatij filiis infesta esset, in Templum Societatis IESV sæuiebant. Quidam in eo ex more ad populum dicebat, cum olla incendiaria (bombam à crepitu appellant) sine damno multitudinem terruit. Alibi Templum Diuæ Aldegundis triste ciuibus spectaculum præ-

præbuit. quippe quos globos è colle Diui Michaëlis in munimenta portæ sanctæ Crucis immittebant, suggestus altioris vitio, in Templi frontem velut scopum ferebantur. Quin & longiùs cæca hostium rabies processit. Ex prisco totius Ecclesiæ ritu sub ipsum chori, vt vocant, seu loci sanctioris aditum, Christus in Cruce conspiciebatur. Frontispicio Templi aduersa erat facies, vt ruinam muro faciente, ipsum quoque penetrabile, adeoque imago peteretur. Ab his igitur Christi morientis imago crebris ictibus scedè lacerata, amputatis membris tandem afflicta est. Sola Crux, vt in eo quoque Signo vincerent ciues, loco suo integra & illæsa permansit.

Post admissa eiusmodi in Deum ipsum facinora, speratæ nuntius vindictæ adfuit. is fuit prædictus ad Principem nuntius Markemburgius,

114 IYL. CHIFFLET. AVDOMARVM
burgius, qui ab eo rediens, litteris
ad Tribunum Wesemalium scri-
ptis fidem mox fecit, Octaviū
Comitem Piccolomineum Arne-
wicū peruenisse: prætereā maxi-
mam ab ipso Principe libertatis
breuī recipiendæ spem oblatam;
cū nempe hostem cædere vix de-
sineret, nouam mittendi auxiliij ra-
tionem summo studio parare insti-
tuisse, & quam ne ipsi quidem ciues
facilè crederent.

Quidam nauticarum rerum vsu
præstantes Principi auctores fue-
rant, vt quo loco terni Agnionæ
aluei in arctius coëunt, & vicinis
quique alueis fluere incipiunt, ex
cliuo Rumingani nemoris ad val-
lem Watenensē ducto aggere co-
hiberentur: fore vt hoc modo, quid-
quid iidem facto superius aqua-
rum diuortio continent, restagna-
ret, proindeque suppetiæ nauigiis
in urbem submitti possent. Adhæc,
in

in ipsis aquis fluctuantia duo machinarum pegmata erigi posse, quæ & ad mittendum in urbem com meatum, & proximas quasque munitiones expugnandas, plurimum prodesse. Nihil unquam fermè quidquam Principi gratius accidit; qui tum maximè ob diuturnam Piccolominei ad Calloum moram anxius, somnum pati aut quietem non poterat. Cùm autem in eo fermè positam victoriam arbitraretur, si saltem in dies aliquot de sulphureo pulvere obsessis prospiceret; peritissimos quosque eorum locorum frequentes adesse, quidve sentirent expromere iubet: iis autem vnã hanc sententiam salubrem existimantibus, illicò finitimo cuique oppido naues imperavit; ternis rei nauticæ Præfectis, sociisque Dunkerkâ accitis: vnde & senæ machinæ Fontani Marchionis curâ aduectæ: adhæc, ab eodem pecuniæ sum-

summa, quæ tantis molitionibus pareffet, collata: arma denique singulis distributa, quæ vel ad rumpenda hostium opera, vel ad humum in medio amne aggerendam iusta viderentur.

His procuratis, ut susceptum opus citra vllum ab hoste incommodum perageretur, Guasci legionem Watenum acciri placuit; & hinc Henricus Gagus legionis Anglicæ Tribunus, qui ibi hactenus egerat, insulam destinato aggeri vicinam obtinere iussus est: ut sic, dum Itali Guascanæ legionis, Ædem moletrinamque Watenensem communirent, ipse vnà cum binis Gallo-belgarum cohortibus, & nonnullis Guilielmi Tressamij militibus securitati aggeris intentus esset.

Ad v. Kalendas Iulij, dies operi à Principe dictus est: quo in aduersam fluminis ripam Spinolæ miles expositus, ibi munimentum minus

construxit, quod Forcij inde haud
 procul Sperliaci agentis concursa-
 tiones impediret. Princeps interim
 pluteos in fluuio erigi iubet. id por-
 rò genus operis Laurentius Ludo-
 uicus ipse auctor domo Dunker-
 kanus procurauit. Plutei autem
 facti & armati ad hunc modum
 erant. Transtra ex ingentibus tra-
 bibus simul compactis ad mutuam
 decussationem configebantur: ad-
 hæc pars eorum superior egregiè
 contabulata & bitumine interlita
 erat. Porrò hæc moles, quòd senis
 machinis circumuehendis destina-
 tæ essent, nouem pedes in altitudi-
 nem, quatuor & viginti in latitudi-
 nem capiebant: & quò securiùs in
 iis vectores agerent, loricis circum-
 cinctæ erant, quæ tela ex aduerso
 ingesta exciperent.

Rebus hoc modo constitutis, è
 naturali alueo manare amnis cœpit:
 sed vtique lentiùs quàm Principis
 alio-

118 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
aliorumve spes esset, quoniam cir-
cumiecta prædia tardiùs paulò na-
uium potentia fuère. Causa fuisse
traditur cæli æstus vehementior,
qui humorem agrorum ab amnis
paludumque viciniâ madescere so-
litorum arefecerat: vnde vacuas il-
lius venas restagnans aqua subire
priùs atque implere debuit. Verùm
tandem mensis dies ferè septimus
agebatur, cum hostium munimen-
ta primùm alluere, deinde compa-
ges operum verberare aqua cœpit.
Tum demum stationibus hostium
mutuò sibi succurrendi spes ablata
est: quippe quem in mediâ palude
aggerem erexerant, vt ad propu-
gnandum quoquouersus discurre-
re miles posset, modicâ sui parte
eminens iam superfusus fluctibus
condebatur, vt sic non vnus, sed
multorum dierum labor ad nihilum
recideret.

Inter hæc, Piccolomini, qui cum
auxi-

auxiliis Arnewicum peruenerat, Rumingam progressi, gratus aduentus Principi fuit. Siquidem is magni operis fore oppugnationem existimabat, ob certam suorum iacturam, quæ semper in paucitate grauior est. Ad hoc vir illustris & manu promptus, famâque etiam hodierno Germaniæ bello celebris, ceteros ad prælium suo incitaturus exemplo videbatur. Conuocatis ergo Ducibus copiarum, inter eos de ratione rei gerendæ disceptatum est. Conuenerunt, ut ne plures deinceps dies, magno obsessorum damno, extraherentur; prius tamen, quo explorata Gallorum opera Piccolomineo essent, Watenum (vnde liber in Castillonij Forcii-que castra despectus erat) simul omnes ire placuit. Hic omnibus diligenter spectatis, statuunt superpetias non antè in urbem submitti posse, quàm si prius stationem eiusmodi

modi in hostium castris expugnassent, unde nullo perdendæ operæ metu crebra in urbem auxilia mitterentur. Quocircà palàm aggredi consilium fuit; sed utique iunctis spe mutui auxiliij viribus, eodemque tempore, ut simul Gallos in castris obtererent.

Quoniam verò plurimùm intererat, ut ne à tergo Forcius quidquam per idem tempus aggredere-tur, aut sese adflicto Castellonio adiungeret, cui paulò antè pedestres copias submisisset; negotium Nassauio & Coloredio Comitibus datum est, ut, quantâ possent sedulitate, Forcium retinerent; satis gnari cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moueretur.

Re satis exploratâ, Præfecti mutuâ gratulatione functi, ad sua quique munera vertère curam. Et primùm quidem Comes Piccolomineus in castra sua rediit, necessaria
ad

ad oppugnationem comparaturus. Aliò Princeps curas omnes ad destinatam animo expéditionem intendit. Tum fortè mirâ opportunitate, retentus annis speciem maris fecerat; & iam restagnans aqua, in latitudinem mediam fermè quam dicimus leucam, ternas in longitudinem patebat. Vbi ergo opus ad aspectum iuxtà & vsum insigne suâ præsentia cohonestavit, haud mediocrem sui laboris fructum cepit, qui & ob incredibilem Thalassiar-chi diligentiam eo loco iam erat, vt iam ferè nihil præterquam nauibus auxilium imponere necesse haberet. Is erat Ioannes Claros Guzmannus Fontanus Marchio, qui aptè non milites modò, puluerem sulphureum, fomitesque; verùm etiam, vt ne quid obicis aut impedimenti occurreret, ligones Dunkerkâ miserat.

Primùm itaque ducenta pænè
 F sulphu-

Sulphurei pulueris vasa nauibus imponi, tum Onelli legionem Hibernicam & Lannoij Gallo-belgæ cohortem iussit: qui quidem non sine quodam victoriæ omine mirè læti, nocte appetente naues agere festinanter cœperunt, Philippo Flandrio Hammarum Præposito, viarum, vt antè, & itineris duce indefesso.

Ad urbem interim acerrimus ferebat Mars; propinquiores muris hostes, tormentis propugnacula, domos, corpora sternere; interiora urbis, adeoque tecta, ollis incendiariis infestare. Præsidarij contra, pristinae virtutis memores, hostium pugnacissimum quemque perpetuis missilibus arcere, crebris & secundis dimicationibus hostes capere. Cruenta huiusmodi oppugnatione, obstinatis vtriusque animis, ad vesperam vsq; Nonarum Quintilium fuit, cum ecce ignis in summâ

mâ turri Watenensi (vt significati-
 onibus è longinquo faciendis op-
 portuna est) obseruatus , indicio
 fuit aduenisse tempus , quo miles
 urbanus (vt à Principe impera-
 tum erat) educeretur ad occupan-
 dum eum aggerem , qui medius in-
 ter Fanum Mommelini & Salper-
 wicum erat : proinde Wesemalius,
 dato signo , vt omnes ascenderent
 in rates , ipse è portâ Altipontensi
 factâ eruptione castra hostium ter-
 rore impleuit ; vt cum sic eos ad
 propius periculum retineret , feli-
 cius alibi suorum res ad aggerem
 succederent. Hi porro ex vniuerso
 præsidio nullo nationum discrimi-
 ne delecti , trecenti numero (præ-
 ter agrestes Altipontenses) triginta
 leuibus nauigiis impositi sunt , Ioan-
 ne Baptistâ Ganzinio è legione We-
 semalij Centurione præesse iusso.

Vix ij destinatum locum attinge-
 rant , cum eodem fermè tempore,

miles Onelli in aduersam eiusdem aggeris: ripam defiliebat. Itaque gaudere simul & exsilire omnes, lætumque in proximos quosque hostes clamorem effundere cœperunt: qui quidem protinus suspicati quid ageretur, è minori munimento, quod ad extremam aggeris partem obtinebant, in Mommelianum se subripiunt.

Onellus alibi proximas ædes à Cygno appellatas, & coquendæ ceruisiæ destinatas, pari animo inuadit. Has in primis, vt fitu comodo erant, hostes operibus & præsidio firmarant. Verùm vbiterrestrem naualemque cladem sibi imminere non iam vanis iudiciis obseruarunt, pauci in fugâ præsidium posuere; ex iis autem quibus Onelli aduentum sustinere animus fuit, nullus omnino victoris arbitrio se subduxit.

Re utrobique in aggere gestâ ex
senten-

sententiâ, in acie Principis haud alia fortuna Gallorum fuit: quippe pridie horâ post meridiem quintâ, silenti agmine, ac ne tubâ quidem dato signo nocturnum iter ingressus, sub idem tempus Nieurletum peruenerat. Equites antea admodum octingenti vix dum luce appetente ad impedienda auxilia præmissi erant. Porro ea Nieurletanæ stationis à loci genio conditio erat, vt in eâ hodierna eaque multiplex architectorum militarium industria vix desideraretur: ita apto hosti beneficio, natura soli patiens ligonis erat, vt modico labore aggestas humo munitiunculas etiam vicinis aquis circumcingerent. Hic igitur non perinde vt in aliis, munitiones erant fronte in angulos aut cubitum curuatâ; sed figuræ pleræque omnes quadrangulæ, nullo præsidio nisi à flumine, sinuosis aquarum fossis, aut palude obiectâ quæsito.

Quinque omnino inter ceteras munitiones recensentur: verum ternas dumtaxat, quod itineri imminentes viam ad urbem aperirent, primum omnium simul eodemque tempore occupare Princeps statuit. Igitur quæ propius ad Clarum-mariscum pertinebat, Fonsaldanio; quæ in medio posita, Spinolæ; tertia denique Bacquio proxima, Toralto attributa est.

Hi non aliàs magis felicitatem suam admirati, quam ut coram Principe clara nobilitatis & virtutis specimina exhiberent; suo quique muneri intenti supremum hosti exitium minantur. Fonsaldanius ducentos & quinquaginta milites, Alfonsi Gosgoyæ & Petri Cepedæ Centurionum ductu, paludem ingredi iubet. Eam porrò strenuè iuxta & feliciter, per quingentos fermè passus emensi, ad munimentum perueniunt. Modica nescio
cuius

cuius casa erat veriùs quàm domus; cui tamen præter eminentem geminum sudium acuminatarum ordinem, terna insuper fossa circum obiecta erat; vt quemadmodum ascensum illæ, si qui in eam coniterentur, ita hæc accessum prohiberet. Illic non initium tantum, sed pænè summa certaminis fuit. Veloces ad prælium Hispani, mirum quàm insolito Gallorum silentio attoniti erant: tunc enim eos ne ultimo quidem rerum discrimine excitari mirabantur, vt iam eos non tam somno quiescere dubiâ adhuc luce, quàm pauore marcere crederent. Sed vbi miles Hispanus, contabulatis duobus nauigiis fossam iunxit, tum demum hostes, siue somno, siue de industriâ conqueuerant, obsideri sese cognorunt; ac protinus ad curam semetipsos tuendi conuersi, cœperunt eos qui pro opere stabant missilibus incessere.

Tum verò vniuersa futuri discriminis facies in oculis fuit: hostibus proximi quique è Francis Ductoribus præsidia mittere, paucique qui post vicinum aggerem erant, munimentum ingredi, atque obsessis animum spe breuè adfuturi auxiliij augere satagebant.

Hæc in oculis fortissimi Principis gerebantur tam insolitâ alacritate nostrorum studioque pugnandi, vt eorum, nisi qui viderit, fidem facere ægrè possit. Hispanis interim spe longè maiorem hostium virtutem expertis, Fonsaldanius, vt cui summa rerum incumberet, supplementa, nempe Martinum Sayam & Petrum Porrium cum suis in auxilium misit, itemque alios ad aggerem; vt (quando illinc etiam periculum erat) rescisso eo superuenientibus fiduciam adimerent. id porrò muneris Didaci Velasco & Ferdinandi Ariæ cohortes, vnà cum

Præ-

Præfectis, exsequi placuit. Tum enim uerò nouis hisce & integris alij aucti, pugnae ardorem cum hoste instaurarunt; & ab iis castello vi expugnato, non tantùm subacti Franci propugnatores, sed etiam, denis fermè exceptis, omnes occisi sunt.

Eadem porrò aduersus hostem superuenientem communita est domus: iam quippe quadratis agminibus, velut in aciem iret, suis adesse festinabat: verùm illi haudquaquam rei agendae facilis patuit via. Princeps etenim suppetiarum huiusmodi satis prouidus, auxilia ex omni legione contracta, perpetuumque aggerem, Dionysio Gufmanno procurante, hosti Claramarisco aduenienti obiecit. Ac primùm quidem Germani, quibus Spinola præerat, ab opere suo auersi in auxilium aduolarunt. Hi tametsi sclopetarij omnes numero quin-

F 5   genti,

genti, tædio tamen expectandi, ponte nondum strato, desilierunt in flumen. A Toralto deinde centum & quinquaginta ad eum locum contenderunt, Andreae Yagi & Bernardi Inguini Centurionum ductu; denique è Guasci legione totidem, Carolo Campo & Bartholomæo Borellâ præesse iussis. His aliorum exemplo paludem ingressis, Princeps hostile auxilium iam iis propè cohærens & impeditum ad pugnam incessere tormentis cœpit; & tanto dimicantibus præsidio fuit, ut hostes subuenientes, quinques editâ cum nostris pugna, tandem aliò verterit ingenti clade perculsos.

Tum certè mille hostium oppressos ferunt; quorum cæde Castillonius mittendi deinceps auxilij spem abiecit. Inter eos constat Henricum Chiuræum, Marchionem Barræ, vulnus in tibiâ accepisse: vnde cùm noxa remediis superior esset, ferro
ad

ad amputationem implorato, vita illi cum tibiâ præcisa est. Saucij ex eodem prælio rediêre Ludouicus Britannicus Auangourij Comes, legionis Nauarricæ Tribunus; Fontenayus eiusdem Tribunitiæ cohortis Optio, qui & alterius brachij vsum amisit. Hic est quem vti prorum ad rixam, & ad educendum gladium promptiorem, linguâ suâ Galli *Coup-d'espée* appellarunt. In eâ quoque legione Angeruillius, in alterâ Carolus San-Simonius Montis-Bleruij Dominus, cohortium Præfecti, vulnus excepêre. Porrò in exercitu Principis septuaginta circiter desideratos commemorant, duos vtique melioris notæ & legionis Fonsaldaniæ Centuriones: alter eorum fuit Petrus Cepeda ad ipsam munitionis loricam confossus; alter Didacus Velascus, qui vulnere ad aggerem accepto, in Portu Iecio vltiori post biduum

132 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
excessit. Ochoa quondam Hispanicae cohortis è legione Veladae Vexillifer, multisque bellicis operibus clarus, leuiter hostili mucrone ictus est. Is ipse est qui generosâ ætate floridus, primâ feruè vigiliâ ad munimenta hostium ceteris dux itineris fuit; qui que per omne obsidionis tempus, occultis itineribus & hosti ignotis, ex vrbe ad Principem & vicissim commeans, quidquid periculi subeundum erat exsequebatur: quocircâ vt gratam acceptamque sibi ipsius operam Princeps ostenderet, eum digniori militiæ gradu cohonestauit, Hispanicae cohorti præesse iussim.

Alibi Toraltus, vnâ cum suâ Guasci que legione, curam ternis sub idem tempus munimentis intendebat. præcipuum vnum ex iis erat, iniquo planè ad expugnationem situ; quo nempe loco flumen velut in duos amnes diuisum, cum effos-

effosso per artem alueo modicam
 insulam efficiebat: palus vt in ce-
 teris obiecta erat, & quem dixi al-
 ueus quadraginta pedum latitudi-
 ne patens. Neque tamen ibi melior
 fortuna hostium fuit; postquam
 Toraltus, huius capturâ ad postre-
 mum conatum dilatâ, alia duo mu-
 nimenta solerti consilio subegit: in
 horum expugnationem duas è Gua-
 sci legione cohortes, Saluatoris
 Ruffini & Francisci Salamenei, se-
 legit: iis alterum idemque magis
 munitum attribuit, & qui dedu-
 ceret Fanfanellum misit: alterum
 verò Legato Ludouico Antonio
 Martinio expugnandum dedit, Ia-
 nuario Boncorio cum centuriâ, quæ
 satis esse videretur, adiuncto. Sin-
 guli ergo destinatum opus perfice-
 re omni ope contenderunt, vsque
 aded, vt qui Fanfanellum secati
 erant, nullo periculi metu, in præ-
 sens vitæ discrimen se coniicerent:

atque inter eos viri Nobiles Thomas Biraguius Vischæ, Balthasar-Philippus à Gandauo-Villanius Isenghemij, Iacobus-Philippus Gomiecurtij Comites, & cum his Mondragonius aliique recensentur. Præterquam enim quòd paludi sese immersere, cuius altitudo gradientium pectora æquabat, hostis insuper totam eam regionem è Bacquianâ statione tormentis infestam habebat. Ceterùm susceptus labor magno omnibus honori fuit: quippe qui vix totam paludem emensi, tantum terrorem præsidio intulere, vt plerique hostium qui intra munimentum erant, properè ad Bacquianos dilapsi, locum nostris ingredi permiserint. Et, quod amplius est, nihil ferè, nisi paucorum desiderio, de mutuâ victorum gratulatione fortuna deminuit. tametsi enim Fanfanellus sclopeti vulnus brachio exceperat; tamen id erat
 eius.

eiufmodi, vt moram nullam reliquæ expeditioni adferret, ſpe facilis curationis iniectâ.

Cùm hæc Fanfanellus gereret, Martinius ſuo iam munimento poſitus, nouum Toralti imperium exſpectabat: inde ergo pari omnes gradu, ſuperatis ſeptem foſſis, quibus hoſtes paludem diſtinxerant, in conſpectum maioris munimenti acceſſere; tum maximè illius oppugnationem de induſtriâ tantisper omiſſam ſuſcepturi. Primùm pluribus locis interrupto aggere, propugnatores auxilio, ſi quod è Bacquo præſtò afforet, intercluſerunt. Iamque Toralto ſignificabant, faſcibus ſibi & ponticulis opus, quorum præſidio foſſam munimentî tranſmitterent; cùm qui ei præerat, vt ſecum de deditioe ageretur, petiit. Is erat Bettencurtius Villarius Tribunus; idemque omnibus, qui ſtationem Nieurletanam obtinebant,

136 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
bant, præesse iussus. Siue ergo de-
speratione auxiliorum adductus,
siue parem ceteris fortunam time-
ret, consuetis belli legibus deditio-
nem pactus, Calerum à nostris ab-
legatus est.

Inter hæc nihilo minor præsidij
urbani gloria fuit: nam cum ea,
quæ dixi, ad eam fluminis partem
gererentur quæ exercitum specta-
bat, par quoque ad alteram Iper-
sello cum validâ præsidij manu
egresso certamen fuit: nempe is al-
terum illud munimentum strenuè
iuxtâ & feliciter expugnauit, quod
antè à Gallis constructum erat,
quò alterum à Cruce appellatum
faciliùs tuerentur.

Hæc tum ibi hostium conditio
erat: ceterùm eodem die, cum iam
Princeps curam mittendo auxilio
intenderet, à Nassauio nuntius ve-
nit, pridie conflixisse ipsum cum
integro Forcij equitatu peditatu-
que,

que, satisne an minùs prospero euentu incertum; eadem certè vtriusque acceptam; sed hosti eò grauiorem, quòd apud eum promississimi quique cecidissent. Quoniam autem huius prælij fama inter hostes longè maior quàm par esset, fuit; haud abs re erit primordia eius seriemque aperire.

Pridie Forcium Castellonius per armigerum admonuerat, ni maturè subueniretur, Regis exercitum intra munimenta obtritum iri; trahendæ deinceps obsidionis vix vllam subesse rationem. Forcius, vt qui rerum vsu didicerat famâ bella stare, & eum qui recedat fugere credi; tam insperato primùm nuntio perculsus, attonito similis paulisper hæsit: inde tamen vsu necessaria in rebus aduersis sequenda ratus, concilium Procerum adesse iussit. Litteræ Castellonij plenæ desperationis omnibus visæ; quocir-

cà,

138 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
cà, postquam statuerant eum peri-
culo eximere, mandarunt vt se-
quenti die, qui profectio[n]i dictus
erat, relicto grauiori comitatu om-
nes parati essent, binis dumtaxat
equitum millibus ad castra interim
tuenda relicto. Sub hæc Nassauium
& Coloredium, qui haud procul
in castris erant, de inito ab hoste
consilio explorator admonuit. Igi-
tur quò Forcium Castellonio iungi
prohiberent, equitatum nouem ag-
minibus distinctum educunt. Iam
ad teli iactum ab hoste peruenerant,
cùm ipse Forcius, numero eorum
comperto, partem equitatus obiecit;
quæ leui prælio tantisper eos mo-
raretur, dum post hosce velites, vni-
uersum equitatum peditesque dis-
poneret. Fortè nostri equis ad pa-
stum exscenderant, cùm repentè
ex aduerso apparuit equitum illud
hostile agmen, turmas in obuios
conçantium. Quibus conspectis,
qui

qui in acie nostrâ primas tenebant Alarij Piccolominei Comit̃is nuper è Germanis tironibus conscripti, cùm tantis copiis haudquam pares essent, agmen Serrauallij Comit̃is, in quo & Sozzius Comes erat, vnâ cum Thomæ Biraguij Vischæ Comit̃is turmâ in auxilium protinus aduocant. Pari curâ hostium nobilissimi quique Forcio duce ad primam aciem augendam procurrerunt: quò supplemento hinc atque hinc animati, atrox miscuere certamen, multâ vtrimque clade. Galli vt auidi certaminis, ita ob id ipsum incautiores, vbicumque alium alij fors miscuerat, dimicabant. quocircâ nostri laxatos ordines inuadere incipiebant, cùm repentè pugnæ fortunam verterunt sex aeneæ machinæ, & sclopetarij mille numero post equites à Forcio dispositi: his quippe, cùm iam eorum equitatus in diuersum abiret,

.simul

simul nec opinatò iaculantibus, subitus terror nostros, insidiarum eiusmodi imprudentes, perculit. Tum aliquot equitum ruina fuit, sed utique equorum maior, eorumque maximè, qui primi retrò concesserant. Plerique stragis acceptæ caussam referunt ad paludes recedentibus obiectas, quibus equi impliciti vectores destituère. Ceterùm ne hostis nostros ad interuersionem persequeretur, saluti fuit tum ab ultimis recedentium instructa vallo similis acies (quales & Caroli de Gauerà Embisæ Baronis, & Caroli Padillæ, fuère) tum castellum minus, cui Galli, cùm eo potirentur, à Lermontio hodierno Ardeæ Præfecto nomen fecerant; idque paulò ante hanc pugnam à nostris receptum, vsui fuit, ut inde tormenta in inconsertos ac temerè se offerentes hostes excuterentur.

Onerauit acceptæ cladis dolorem

nun-

nuntius mortis Hieronymi Comit-
tis Coloredij, qui in ipso ardore
certaminis occubuerat; nempe, viri
illius, cuius nomen, ob res in Ita-
liâ, Bohemiâ, Germaniâ, Belgio
denique præclarè gestas, celeberrimum
erat. Ferunt auditam ex eo
sæpiùs vocem, vlturum se olim eam
iniuriam, quam biennium totum
perpeffus fuerat, cùm in arce nemo-
ris Vicennarum apud Lutetiam de-
tineretur. Inter faucios, quorum
numerus exiguus fuit, Ludouicus
Rheni Comes Salmarum Princeps,
Stauliusque Germanicæ cohortis
Præfectus, referuntur. Pauci præ-
tereà, ii que obscuriores, desiderati.
vt nempe mirum sit, quantum in-
ter hostes viri quidam nobiles, cla-
dem hancce mutuam, pro ingenti
victoriâ apud suos extulerint; alij
Hispanos Germanosque ingenti cæ-
de prostratos, alij circa duo equi-
tum millia in palude submersa scri-
pserint.

142 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
pferint. Credidisse eos propè pa-
tem vbique fortunam fuisse, facilis
coniectura est; vel potiùs (nam &
hoc verisimile est) eos in adulatione-
nem pronos, Forcio tantum suffra-
gari voluisse, quantum Castillonij
infelicitatem criminabantur. quip-
pe satis exploratum est, huic obtre-
ctasse omnes qui Forcium seque-
bantur, eiusque famam litteris in
Aulâ eleuasse. At enim quocumque
illi nomine stragem appellent, ne
ipsis quidem incruenta victoria fue-
rit: nam & eorum non minùs tri-
ginta, clara vtique patriæ militiæ de-
cora, cecidisse ex litteris interceptis
compertum habeo. Quorum autem
nomina ex iis cognouimus, ferè
sunt hæc: Franciscus le Hardy Pa-
risiensis, quem vulgò *la Treusse*
appellatum confodisse Coloredius
traditur: tum qui primum hostium
Tribunus Equestris agmen duce-
bat, Franciscus Fumeus Turonen-
sis,

sis, cui quoque Rupes Sancti-Quintini nomen fecerant. Ab his dein-
de Ioannes Paulus Cugnacius Pauliaci Dominus, natione Vasco, Prætorianæ legionis Optio; qui cùm animam ageret, Valencij Tribuni sui iussu Caletum exportatus est: Fouillouxius gente Cenomannus, idemque Montesclerij Equitis Melitensis frater, Marinensis legionis Protribunus: Kaersausonius Britanno-Aremoricus, Carolus Bochartius Bordæ Dominus ex agro Parisiensi, Marolius, turmarum equestrum Præfecti: Marecius denique turmæ summi tormentorum Præfecti Optio, idemque Montis-Barotij Dominus. Alij prætereà, quorum tamen nomina prodita non sunt, cecidere: nam & ab hostibus omnes fermè Regiæ prætorianæ legionis Præfectos (quæ viginti cohortibus constabat) aut in prælio occidisse, aut saucios inde reuersos,

litte

144 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
litteris traditum est. Rotondifius
Biscarasij Dominus, Castrorum
Præfectus, leuiter quoque in eo
prælio ictus est. Porro inter paucos
ex hostibus captiuos, vnum præ ce-
teris melioris notæ Lillerium ab-
duxit Henningius Christophori
Comitis Ritbergici Tribuni Eque-
stris Legatus: adolescens is erat an-
norum fermè sexdecim cognomine
Poussardus Forsij Marchio, patre
Vigeanio item Marchione apud
Pictones genitus.

Interea cum iam nullus ad urbem
metus adesset, amissorum deside-
rium, ciuium militumque tutò ex
vrbe commeantium præsentiam non-
nihil leuatum est: quippe iam tum
plerique secundo flumine cibos in
castra adferebant, eorum plerisque
militi gratuitò concessis. Quin &
eò Episcopus, Bertinianus Antistes
& Senatus vrbis se contulere, Prin-
cipi totius populi vice victoriam
gratu-

gratulaturi. Hic ingentes ei gratias agere, quod se voti compotes fecisset: equidem exploratam pridem habuisse eius fortitudinem; verum eam ipsam, totâ durante obsidione, ita multis fuisse documentis expertos, ut in posterum magis ac magis conari deberent, Ferdinandi optimi Principis prudentiam reuereri, qui tantum eis libertatis assertorem procurasset. Quos cum ille, ut erat vicem eorum lætus, excepisset comiter benigneque; tandem mutuis gratulationibus perfuncti, gaudio, uti par erat, gestientes, in urbem reuersi sunt.

Postero die consilium fuit eos in urbem mitti, qui faucij ad Nieurletum facti essent: tum mille & quadringentos Hispanos, qui aliis obsidionis diuturnitate defessis, integris ipsi viribus succederent.

Per idem quoque tempus, cum Princeps è re ciuium ita fore exi-

146 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
stimasset, Nassaviium & Hembur-
gicum Comites in urbem misit,
haud exiguo incolarum bono; &
hunc quidem, quoniam eum ut
Præfectum suum videre, mirum in
modum ciues expetebant; illum ve-
rò, quòd in urbem commeans fi-
dem faceret, eo iam hostes apud
Principem loco esse, ut eius assen-
su, Magistro Equitum adire ciues
liceret. Neque viui tantùm Duces
aut milites, sed mortui quoque in
urbem delati: bini quippe è D. Fran-
cisci disciplinâ Coloredij corpus,
vti moriens ipse mandauerat, in Æ-
dem suam intulêre: vbi, familiari-
bus rei que bellicæ ministris paren-
tantibus, multùmque ingemiscen-
tibus, tumulo illatum est.

Hæc ad Nieurletum gerebat
Princeps, cùm aliò Piccolomineus
ad expugnationem Bacquianæ sta-
tionis pari studio incumberet. Is
Achillem Præcipianum Soyæ in Se-
quanis

quanis Baronem præmiserat, mille
 peditibus è Cæsareo exercitu attri-
 butis. Is vt ne tam excellenti nomi-
 ne indignum se exhiberet, idoneum
 protinus & imminentem hostili cui-
 dam munitiunculæ locum ad op-
 pugnandum militi suo delegit. Mu-
 nitiunculæ situs erat eiusmodi, qui
 haud dubiè moram reliquæ expe-
 ditioni non exiguam afferret. In ipso
 aggere ad ripam fluminis posita
 erat, & sic in primis Bacquiano ca-
 stello commeatu iuuando opportu-
 na. Eam ergo Præcipiano fortiter
 iuxtà & strenuè oppugnare adorto,
 cum inter pugnandum Præfectus
 & cum eo terni hostium cecidissent,
 ceteri defecere animis; & in vltre-
 riorem fluminis ripam se recipien-
 tes, vacuum præsidio locum reli-
 quere. Inde animo ad maiora con-
 uerso, iter ad castellum maius eo-
 dem animi ardore persequitur. Ibi
 optimum ratus, medium inter ag-

148 IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
gerem & castellum maius locum
insidere, quò mutui spem auxiliij
auferret; mira dictu res! ingentem
fascium struem obuiam habuit,
planè vt sibi eo loco congestos ex
composito crederet: mille numero
& ampliùs erant, quibus vti hostis
decreuerat, vt loricam sibi à castel-
lo ad aggerem strueret. protinus
ergo molem ex iis, quâ mœnium
castelli altitudinem æquaret, extru-
xit. Huic operi intento superuënit
Piccolomineus; qui quò promptio-
ribus animis reliqua oppugnationis
munia obirent, Soyum militemque
eius impensè laudauit.

Hæc Bacquianæ stationis facies
erat, quâ maximè ad urbem perti-
net: porrò Baro Suysius Piccolomi-
nei Legatus cum pedestri acie alte-
rum stationis cornu, quod Momme-
lini castellum claudebat, premere
iussus est. Primùm ergo obiectam
sibi alteram munitiunculam cepit;
&

& exinde sedibus ad collocandas
 machinas occupatis, Caretti Mar-
 chionis machinarum Præfecti par-
 tes fuere, munimentum maius ad
 Mommelini Fanum extructum vi-
 ginti omnino machinis verberare.
 Quatriduum totum id oppugnatio-
 nis genus consumpsit, donec mœni-
 bus ita concussis, vt hostes iis refi-
 ciendis vix pares essent, Princeps
 Piccolomineum de nouâ impen-
 dente procellâ admonuit: Forcium
 nempe aduentare nuntiabat, prælio-
 que, vt intellexerat, viam ad auxi-
 lium meditari; proinde in festina-
 tione positam esse victoriam, nec
 deinceps animi magis quam celeri-
 tatis præmium fore. Ergo Piccolo-
 mineus nullam moram interponen-
 dam existimans, ratum firmumque
 esse respondit quod ipse suasisset:
 porrò commodum sibi in primis
 videri, ne spem suam euentus fru-
 straretur, si Principis miles vicinum

150 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
sibi munimentum aggredere-
tetur, cum interim ipse in Mommelinia-
num irrumperet; fore nempe ut sic
hostem à Cæsareo milite ad Re-
gium conuerteret. Id verò prom-
tius quam rogabatur præstitit Prin-
ceps: namque, ut ab eo præceptum
erat, Iosephus à Saavedra, assum-
tis mille secum Hispanis, & Fran-
ciscus Toraltus cum octingentis è
variâ gente, eò processit. Quin
etiam iis præter cohortem præto-
rianam Equites etiam trecentos ad-
iungi placuit, Ioannis Viueri Ma-
gistri Equitum Optionis ductu.

Vix destinatum locum attigerant,
cum Suysius ordines agminum ad
oppugnandum instituit. Hierony-
mo Comiti Lodronio pars muni-
menti ad hostium læuam attributa
est, ut quæ concussa mœnia essent,
cum suâ Sauelliq̄ue Ducis legione
irrumperet. Tribuno Moro deinde
imperatum, ut alteram mœnium

par-

partem, quam propè in medio stationis machinæ aperuerant, cum suâ & Badensis Marchionis legione inuaderet. Postremùm, Suisius Baroni Soyo præcepit, vt iunctis sibi Comitibus Gallassij & Florentini Principis legionibus, scalis strenuè admotis, in dextrum stationis latus eniteretur. Cùm ad eam rem intentione se parassent curâ, nihil præter signum opperiebantur, quod omnibus ollæ incendiariæ fragor dedisset. Iam ergo ordines rectâ fronte, totisque viribus aggressuri erant, cùm ingens inde hostibus formido incussa est: ad ipsum quippe tanti discriminis casum solliciti, modicum superesse temporis reputabant, quod vltimum eorum exitum intercederet. Iamque omnia sibi arctiora, & explicatas ac minantes aquilas, nec aliud præter signum ad oppugnationem deesse conspicati, pileo primùm extra munimenti lo-

152 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
ricam protenso, mox etiam pulsa-
tis tympanis, velut animi sui indici-
bus, Ducum nostrorum colloquia
postulauere. Sed cum neque his
indiciis mens eorum satis notari
posset, nobilem quemdam pro Ca-
duceatore misere, qui sudarium
pileo suo intextum, idoneum suae
profectionis testem ferebat. Hunc
procul venientem ubi Piccolomi-
neus intuitus est, vultu humanita-
tem praeferente ad audiendum eum
occurrit. Exponit ille, Manicam-
pium ceterosque qui munimentum
D. Mommelini obtinebant, cum
amplius tolerare obsidionem non
possint, nihil perinde ac deditio-
nem exposcere: reliquum esse dum-
taxat, ut de conditionibus agerent.
Ad haec Piccolomineus, *Tandem,*
inquit, pacisci necessitas coegit: quod
ad me attinet, nullum subesse me-
tum quo id efficiam, cernitis; proin-
de vestrum est conditiones non dare,
sed

sed accipere. Quod si detrectatis, id quemque nostrum habiturum cernitis, quod proxima pugna assignatura fortuna est; nec eam vobis meliorem, quam plerique Nieurtetana stationis experti fuerint, polliceri debetis. His ergo dictis, annuit ut incolumes quidem, sed signis & machinis in munimento relictis, pilis haudquaquam, ut assolet, in os insertis, tubis tympanisque silentibus, demum incendiariis funibus extinctis abire liceret. Pluribus copiarum Ducibus visum; ut solos in manu bacillos præferentes dimitterentur, consueto militiæ ritu, cum eò sese periculi adducî patiuntur. Verùm cum contrà vrgeret Gallorum Caduceator, per summam Comitum humanitatem, ut arma tandem & sarcinas secum efferrent, exprefit. Ceterùm & his Comes adiecit, tum demum ratum id fore, cum obsides fidei mitterent.

Internuntius ad Manicampium inde rediit rogatum quid censeret: quo perlubenter eas ipsas conditiones amplexante, illicò ad congressum nostrorum reuersus est, binis cohortium Præfectis & Legatis totidem assumtis, quos Piccolomineus velut obsides fidei retineret. Idem-que obsecrare cœpit verbis Manicampij, vt sibi Castellonium ad eundi copia fieret, nuntiataro quo tandem ipsi in loco versarentur. Comes primùm auxiliorum metu detrectare, deinde annuere cœpit, dummodò proximâ luce sub meridiem præsidium munimento se educturos sponderent. Cumque hostes idem purè riteque polliciti essent, totius pactiois legibus, verbo non scripto conceptis, eundem nuntium, ad exsequenda quæ petierat, dimisit. Ne verò quis ei per licentiam militarem conuiuium faceret, Centurionem & cum eo
 bucci-

buccinatorem viæ comites adiunxit. Ille vbi Arkas peruenit, Castillonium obluētantem obsidioni, & fortunâ suorum territum, vrbi languidiùs instantem reperit. Porrò nuntiauit quanto in discrimine essent qui Bacquianam stationem obtinebant, proinde consilium mature adhibendum quid optimum factu esset: socios qui Mommelini castello præerant, cum vndique vis mali vrgeret, datis obsidibus, ad rumpendam deditiois moram compulsos, iamque eos fide & obsidibus teneri, in alterum eiusdem stationis castellum cui Bacquio nomen migrare; vt, nisi quid ab eo esset auxiliij, de eâ quoque parte Piccolomineus decedere iuberet. Tum certè, si vnquam, iactari Castillonius cœpit, præsentis curâ periculi veterem ad Louanium renouante. Protinus ea ad consilium refert; vbi nemo diu quid sentiret.

incertâ Regis voluntate dicere ausus est. Subibat animos, Cardinalem Richelium susceptam obsidionem quacumque ex causâ solui vetuisse; eum porrò apud Regem esse, cuius gratiam vt expetere, ita iram timere omnes possent. Itaque fluctuantibus ob metum Præfectorum sententiis, ne & ipse Castillonius omnem spem omittere videretur, subuenire Bacquianis quoquomodo decrevit: quocircà sexcentos milites à tergo ad munimentum obsessum misit; vt sic obsessi, quos minui præliis necesse erat, subinde incremento nouarentur: & his quinque naues adiunxit benè magno com meatu onustas. Sed cùm eos aggerem, quem Onellus insidebat, præteruehi necessarium esset, adeò non latum Bacquianæ munitioni auxilium est, vt potius ingens succurrentium strages edita sit. Princeps quippe, viis huiusmodi auxiliij

lij expensis, properè ad Eugenium Onellum miserat, qui simul periculum ostenderet, simul iuberet, vt ab illo imminente hostium cuneo stationem suam tueretur; intereà verò id acturum se apud Piccolomineum, vt ne quid ei vel militum vel cibariorum deesse posset. Egressis ergo ex Mommeliniano secundùm pacta conuenta Gallis, quingentos è suis illicò selegit Piccolomineus, eosque bellico com-
meatu adiecto ad Onellum misit.

Cùm sub hæc intentus in euentum esset Princeps, depulsis cælo tenebris, ab Onello rei gestæ nuntius aduenit, qui Martem retulit totam ibi noctem cruentissimum fuisse, Gallosque inde non minore suorum clade quàm periculo pulsos: iam verò se ripam fluminis viris armisque obtinere, quò sic arceret accessum, vt qui proximè ad Salperwicum se applicassent,

missilium grandine abistere cogere-
ret; hostium quàm plurimos desi-
derari, quorum numerum vix dum
inire potuerat, cùm eorum plerique
aquis exhausti essent. Ad hæc, Gan-
zinium Centurionem pontem illis
à tergo rescidisse, vt iam ex clade
superstitibus spes nulla remeandi
superesset. Denique eam victoriam,
nequaquam sibi lætiores, quàm
militi suo quæstuosiores fuisse; qui
iam non solum plumbeis glandi-
bus & sulphureo puluere instru-
ctus esset, sed cibariis insuper, quæ
binæ Francorum naues vehabant,
largè recreatus.

Deditio munimenti Mommeli-
niani haud tristior Castillonio ac-
cidit, quàm acceptæ huiusce cladis
nuntius: exinde quippe iam præ-
cisâ omni auxiliorum spe, inter
manendi fugiendique consilium
hæsitans, quæ in vtramque partem,
hinc gloria, hinc pudor subiicie-
bat,

bat, æstimare tacitus cœpit; donec
 tandem iniecta Regij exercitus cu-
 ra pertinaciam vincens, eò progres-
 sa est, vt ad Regem Camanium
 domo Auenionensem allegaret, qui,
 nihil iam obstante Cardinalis im-
 perio, compertam oculis periculi
 magnitudinem denuntiaret. Ille
 vnus scilicet in tantâ nobilium tur-
 bâ exstitit, qui ad Regem vsque
 adeò tristes nuntios perferret. Vix
 abierat, cùm Castillonius, iam de
 salute magis quàm vrbe sollicitus,
 & grauiorem insuper cladem exti-
 mescens, eum ipsum remisit qui à
 Bacquianis venerat, litteris ad Ma-
 nicampium & Bellifontium reddi-
 tis. Scriptum in his erat, vt cùm
 maiora tum minora Bacquianæ sta-
 tionis munimenta dederent, prius
 tamen quò famæ consulere, bo-
 nis, quantum fieri posset, lenibus-
 que conditionibus paciscerentur; vt
 sic vnà cum armis & sarcinis, vexil-
 lis

lis explicatis & tormentis excederent: demumque, ut se suspicione exsoluerent, has ipsas litteras asservarent diligenter.

Commodum illi ad præstitutam horam è munimento Diui Mommelini in proximum Bacquij castellum migraverant, cum idem nuntius rediens superuenit. Ergo, ut præceptum erat, Præfecti protinus Legatum ad Piccolomineum misere, qui denuntiaret ei quæ Castellonius scripsisset: sed triste ab eo responsum redditur, non esse huiusmodi legibus locum, nec alias convenire fortunæ in quâ essent, quàm quas pridie in deditione Mommeliniani observassent. Quocirca rem cum ipso hostis ita transiit, ut hisdem legibus arma dumtaxat & sarcinas exportarent. Helvetiorum plerique ad Piccolomineum defecere, ceteris, qui non mutarunt fidem, supra trecentos & duo

duo millia numeratis. Subactos per agrum Luxemburgensem, solerti consilio in Galliam uertit iussit, cum ipsi haud ita pridem Raincurtium nobilem Tribunum in Sequanis, Ledone-Salinensi cui præerat eductum, pactumque ut suis Burgundionibus redderetur, post varios per Galliam anfractus, traductum cum suis per omnium ora, secundo Rhodano per mare Ligusticum, tandem in Ducatum Mediolanensem exposuissent. Quaternas è grandioribus machinas munimentis reliquisse, compertum est; & eas quidem velut ad memoriam posteritatis, liliis gentilitio Gallorum Regum simbolo conspersas. Adhæc alimenta, ceteroque bellicos commeatus, & vexillum; quod illicò, ceu opimum belli decus, à Principe in urbem perlatum est.

Cum nulli amplius dubiam esset.

162 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
set, quin hostes quamprimùm ob-
sionem soluerent; decrevit Prin-
ceps, & cum eo Piccolomineus,
aliique copiarum Præfecti, in vr-
bem adire, ad vires animosque pro-
pugnantium præsentia suâ recrean-
dos. Ciuium magna pars, quâ in-
traturus erat Princeps, conuenit:
altera verò, eaque præsertim mili-
tum, obuiam ei cum Comite Isen-
burgico Atrebatium Præfecto egres-
sa est. Præibant tibicines quatuor,
ad maiorem clangente tubâ lætitiæ
significationem: deinde sequebatur,
qui relictum ab hoste vexillum
præfererat. Proximus ab eo Prin-
ceps leui ac parabili cultu, eaque
oris & corporis ad modestiam con-
formatione, vt ciues non eum vi-
ctorem magis, quàm alium quem-
libet fuisse crederent: modico eum
interuallo Piccolomineus, huic ce-
teri cum Duces, tum Præfecti, ip-
sumque militum vulgus, iam suis
facino-

facinoribus nobile, sequebantur.

Hoc igitur modo Princeps, ut eximius religionis iuxta ac militiae cultor est, omissis aliis curis, Virginem cui à Miraculis nomen adiit, vexillum propitiæ civium vindicæ persolaturus: eo nimirum consilio, ut opem Virginis, quæ haud dubiè interuenerat, agnosceret; tum ut vexillum pendens è sacelli pariete, quot spectatores tot beneficii testes haberet. Hisce pietatis perfunctus officiis, externa militum opera spectatum circumiuit, non vtrique sine ingenti admiratione, quòd hostes in oppugnando remissiores fuissent. Satis constat dixisse eum, facillimum ascensum fuisse in eam quam Hispani Italiq̃ue molem terream obtinebant, cum ea binis in locis subruta, etiam equites haud agrè admisisset. Sed hostes ita animo defecerant, ut tum magis reiectos propugnantes, quàm terreos & præruptos.

164. IUL. CHIFFLET. AVDOMARVM
ruptos aggeres formidarent. His
perspectis, non tam suam, quàm
quorum saluti studuerat, vicem læ-
tus, in castra remeavit; priùs ta-
men excedens mandavit Isembur-
gico, vt modicis quidem, sed fre-
quentibus irruptionibus hostem la-
cesseret, crebroque quid ageret mo-
lireturve exploratum iret; ipsum
denique de omnibus ad fugam ho-
stium pertinentibus subinde faceret
certiorem. Hinc proximo die neu-
tris aut cessatio, aut quies fuit, nec
ab vllò sudori aut sanguini parci-
tum. Mirum certè, hoc tempore eos
qui hætenus obsessi fuerant, alios
quoque circumuenire obsidione ius-
sos. Id muneris Antonius Becur-
tius, rebus intra urbem totâ obsi-
dione præclarè gestis inclytus, ex-
pleuit; quippe qui vrbe egrediens
modicâ manu, hostes Claro ma-
risco exegit.

Intercà loci, Præfecti hostium
nihil.

nihil perinde ac discessum maturabant; iam ipse Castillonius machinas, cum omni curruli vectorioque instrumento, Monthulinium primum, deinde Monasteriolum exportabat. Quin etiam Forcius ad Salperwicum aderat, sed testis magis quam vindex; & ut in aduersis fieri solet, iam tum in alterum culpam referens. Id adeò ex hostium litteris compertum habeo, quæ viâ Lutetiam ferente per hos dies interceptæ sunt. Harum, quia pleræque à nobilibus in exercitu Forcij scriptæ sunt, pretium operæ visum est capita historiæ intexere, ut exter egregium hostium, vel de modicâ ipsorum concordia, vel de Principum & militum nostrorum virtute testimonium: linguæ quippe violentia & verborum temeritas, quæ tum plerique in Castillonium iaculabantur, locupletes infensi in eum animi testes fuere.

Primus ex his, *Forcius*, inquit, quam operam pollicitus erat, sedulo prestitit: quippe qui à Rege non ad cingendam urbem missus, sed ideò solum ut exercitum *Castillonij* com-
 meatu iuaret; hostemque, si quan-
 do ad petendum pabulum egredere-
 tur, caderet. Alius, idemque festi-
 uo ingenio, hæc scripsit: *Quintus*
 dies est, ut in hanc propinquiorem
 stationem migravimus, *Castillonio*
 suppetias laturo: malè me herculè
 hostes eum excepère. Etiamnum die-
 bus singulis, idem aliam atque aliam
 nobis pennam eripiunt: futurum
 tamen speramus, ut quâ ratione ve-
 nimus, pedibus nempe in patriam
 propriasque domos simus reversuri.
 Alius adseribat, citra ullam *Gaze-*
te vanitatem (commentarij genus
 est, quo res ubique gestas vulgus
 Galli edocent) quatuor sociorum
 millia, quâ ferro, quâ morbo, extin-
 cta. Sed vnus omnium optimè, etfi
 ad

ad amicam, tamen citra iocum, Prælio, inquit, decernere certum est; verùm hostes victoriâ elati, manus nobiscum, qui propè spem omnem abiicimus, nolent conferere. Felix utique esset Castillonius, si vitam simul cum fortunâ exueret. Nihil iam nostri ægrius ferunt, quàm quòd in Galliâ nati sint, & palàm Deum, ut est, æquissimum agnoscunt, qui sic admissa à nostris scelera ulciscatur.

Ita militantium nec indignatio nec lætitia moderata est: plures antea, ut in suo negotio hebetiores, nunc temeritatem Principis Cariniani, nunc paucitatem nostrorum spernebant; &, quod ex litteris eorum compertum est, vulgò vsurpabant eorum duram esse conditionem, qui vel Hispani essent, vel eorum partibus adhærescerent. Quidam, an satis sobrius nescio, certè aliquando Lutetiam scripsit, eam esse obsidentium felicitatem, ut propè

ad

ad medium diem somno indulgerent.
 Tam verò cùm neque Gallum esse,
 neque corpora curare bonum esset,
 eos maximè pudebat, quòd in eam-
 dem calamitatem recidissent, quam
 procaciùs in aliis paulò antè ride-
 bant. Sed nec ab iis intra verba pec-
 carum est: die quippe Quintilis
 decimosexto quo hæc scripta erant,
 ipse etiam Forcius, Salperwico vil-
 lâ Cœnobij Bertiniani fœdè incen-
 sâ, castrorum reliquias mouit; priùs
 tamen Castillonij copiis intempe-
 stâ nocte dilapsis, quam densatis
 agminibus & perpetuis vigiliis
 egerant.

Sub idem tempus Duces inter
 sedulò consultatum est, quoniam
 modo maiorem abeuntibus hosti-
 bus cladem inferrent. Sed in eo
 cœtu, alij persequendum hostem
 censuère, aliis & plerisque visum
 est aperiendum ei perfugium; qui
 si tantillum militiæ peritus esset,
 citra

citra damnum posset euadere. præ-
 terquam enim quòd in vicina sese
 oppida recipiebat, alia insuper nec
 minor difficultas suberat, viis fer-
 mè omnibus, quæ antea pro nostris
 erant, in contrarium conuersis. Per
 urbem enim, quâ breuissimum pa-
 tebat iter, vix licere hostem perse-
 qui existimabant, cùm prius per
 aggerem ingrediendum esset, quì
 modicum patens, equestres copias
 agrè caperet; ad hæc vicina cir-
 cum prædia vsque adeò frequenti-
 bus riuus distingui, vt damnosam
 sine dubio moram adferrent. Va-
 riantibus hoc modo sententiis, ta-
 men cessare diutiùs non placuit;
 sed, quod optimum videbatur,
 agrè licet, per mediam urbem co-
 pias traducere, vt saltem eo quo
 fieri posset modo Castellonium ab-
 euntem lacefferent. Atque ita inter
 legiones & auxilia conuentum, vt
 primum agmen (qui præcipuus
 H honor

170 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
honor habetur) obtinerent alternis.
Proximâ igitur nocte, cùm exerci-
tus haud procul arbore quam Pacis
vocant, & sacello quodam Virginis
in vicinâ regione vastis ericetis ari-
dâ, constitisset, postero die Teruä-
nam peruenit. Is modò ignobilis
vicus & in solitudinem propè re-
dactus est: ceterùm inçlyta olim
vrbs fuit, eademque Morinorum
Metropolis. Sed cùm eam Caro-
lus V. abhinc annos fermè centum
expugnasset, murorum fundamenta
demolitus est, vt ne vestigium vrbs
exstaret.

Vbi verò nihil hostile ampliùs
conspectum est, à ciuibus magis
quàm hoste obsideri ciuitas cœpit;
nec iam senes puerive, viri aut mu-
lieres, domi se continere potuerunt.
Alij prædæ auidi, in vineas hostium-
que aggeres effusi, reliquiis tento-
riorum onusti in vrbem reuerte-
bantur; plerique, vt auditas *Ædium*
sacra-

sacrarum ruinas, aliaque ruris supplicia, oculis ipsi suis conspicerent. His porrò longè maior opinione strages comperta est, & quam sine lacrymis aspicere vix possent. Præter illata virginibus ludibria, magnæ in primis earum Reginae Dei-que Matris statuas passim raptatas confossasque didicere. Vnum ego, tametsi memoria tradere posteris refugiat, locuples tamen hostilis impietatis testimonium subiicio. Quo tempore, vt antè dictum, tota fermè ciuitas effusa erat, Marchionem Fontanum visendæ circumuallationis cupido incessit; cùm ecce vbi Nieurletum peruenit, Ædem ingressus, fortè iacentem Deiparæ statuam ligneam conspicit situ deformem. Vbi verò propiùs accessit, exustam Virginis faciem deprehendit. scilicet, adeò religio omnis hostium animis excesserat, vt in Templo, filius licet proximi, virgi-

neo etiam simulacro ignibus pabulum suggererent. Cumque Marchionem non admiratio tantum, sed etiam religio incessisset, statuatam, velut è cælo transmissum ad se donum, eximio cum honore decrevit excipere. Sed primum quidquam in eo audere inconsulto Episcopo & Toparchâ nefas visum. Sublatum ergo simulachrum, & à Souastrio loci Domino facile impetratum: ne quo casu pessum iret, Antuerpiam auectum est; dum interea pius Marchio, nouum tam sancto pignori hospitium in Hispaniâ quæreret. Ceterum id à plerisque pro Diuinæ vindictæ signo acceptum est, quòd per eandem stationem, in quâ hostes insignem illam Virgini contumeliam intulerant, semel iterumque suppetiæ in urbem missæ fuissent; & qui præcipuum in eâ munimentum obtinebant, cæsis ad vnum omnibus

nibus pœnas persoluiſſent.

Exinde ab Episcopo ſolemni apparatus, & Clero totius urbis, iuſta defunctis persoluta ſunt; tum Diuis loci Præſidibus inſtitutæ gratulationes. Tenet fama, obſidionem non tam claritate urbis & continenti duorum mensium pertinaciâ, quàm propè manifesto eorum auxilio nobilitatam. Planè vt cùm ab hæreticis Ducibus nudarentur cultu altaria, & sacræ ipſorum Reliquiæ temerarentur, hos ipſos primùm obſefforum commilitones, deinde contumeliæ vindices adfuiſſe crederes. Indictâ postmodùm à Magistratu Supplicatione, ad eam potissimùm confluentis populi religio enituit. Procedebant ornatissimi quique oppidani, collucentibus facibus, luce iuxtâ & gestantium affectu conspicuis: tum ſequebantur sacræ Cœnobaritarum familiæ; alij quos à disciplinâ Mendicantes vo-

cant, alij celeberrimæ domus Bertinianæ Alumni. Clerus demum sacris indutus vestibus, piè triumphantis & exultantis in morem: pars humeros Imagini Deiparæ, cui crebra Miracula fecerunt nomen, Diuorumque vrbs Præsidum lipfanothecis, subiecerat; pars festiuo concinentium plausu comitabatur. Postrema omnium multitudo viam inundabat. Postquam autem cò ventum, quò sacrum tendebat agmen, auxiliares thesauros pristinâ in fede reposuerunt. Peractis hisce sacris gratulationibus, vrbs tota sub noctem facibus & festiuis ignibus luxit: tum machinæ vrbs maiores omnes è mœnibus semel iterumque sonuère, vt nec hostis exultationem ciuium ignoraret.

Ceterùm ea fuit victoriæ dignitas, vt, cùm primùm solutam obsidionem fama vulgauit, non hostes tantùm, sed etiam amicorum plerique

rique negarent fidem. Certè ij quibus hostium numerus compertus erat, iure mirabantur ingentem exercitum ita inglorium reuerti: nam, neque præter morem vsque adeò diffluxerat, vt exinde insigniter minui vires potuissent; cùm qui ex iis desiderarentur, haud ita immani numero essent, siue qui cæsi à nostris essent, seu qui captiui detinerentur: neque è reliquis, nisi paucos, circumiectæ lacunæ consumserant. Quin etiam ad leuandum captiuorum desiderium, quo tempore obsidionem soluebant, Urbanus Mailæus Bresæi Marchio, & cum eo Iussacius Sancti Prudeoli Dominus, cum supplemento nouorum militum aderant. Hinc auctor circumforanei commentarij Parisiensis (Gazetam vocant) dissimulanter more suo non obsidionem soluisse suos (meminisse enim turpe fuisset) sed aliò castra mouisse asseruit. At

176 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
Orbis Christiani Principes, nuntio-
rum fidem iuxta & victoriæ magni-
tudinem pro merito æstimarunt:
complures eorum, cum ad Ferdi-
nandum Infantem totius Belgij
Præfectum, tum ad Carinianum
Principem, gratulationes fuere. Por-
rò, quod præsentis argumenti est,
instar omnium erunt, ipsius Impe-
ratoris Ferdinandi III. litteræ, quas,
cum ei Piccolomineus Comes vi-
ctoriam indicasset, Principi Cari-
niano paucis exinde diebus Latino
sermone rescripsit. Has visum hoc
loco ad verbum interponere; vt ap-
pareat, quàm amplissimis verbis eas
vti suæ mentis indices ornauerit.
Sunt autem eiusmodi: *Illustrissime
Princeps, Consanguineæ charissime.
Haud sufficienter mihi deprecicare
potuit meus Campi Marefchallus
Comes Piccolomini, quàm insigni
resolutione & raro generosi animi
exemplo Dilectio vestra Gallorum
vires*

vires ad S. Audomarum coniunctas
 fregerit, eamque urbem diuturnâ
 obsidione cinctam à proximo pericu-
 lo deditiois liberaverit, fugato in
 suam patriam hoste. Ex quo emer-
 gentia non tam Sacro Romano Im-
 perio, quàm etiam Regia Corone
 Hispanica, ac Augustissima domui
 nostra, plurima commoda ac beneficia
 perpendens; pro eo quo semper erga
 Dilectionem Vestram feror affectu,
 eidem benignas gratias referre vo-
 luit, sperans Divino auxilio futu-
 rum, quin eâdem prudenti directio-
 ne Dilectionis Vestrae, arma mea
 Imperialia, & Regia Corone Hispa-
 nice, ultro triumphare, & Gallicus
 hostis deiectis armis ad equam com-
 positionem honeste pacis constringi
 debeat. Ad quod obtinendum Di-
 lectioni Vestrae à Deo præpotente om-
 nia prospera ac felicia desidero,
 eandemque semper gratia mea Im-
 perialis ac benigni affectus securam

178 IVL. CHIFFLET. AVDOMARVM
volo. Dabantur in Arce meâ Regiâ
Pragæ die XXVIII. mensis Iulij anno
M. DC. XXXVIII. Hactenus ille
qui à Secretis; ipsâ autem Cæsaris
manu subscriptæ erant binæ hæ lit-
teræ, D.V. & paulò inferiùs ad læ-
uam, Beneuolus Consanguineus Fer-
dinandus.

Magnæ utique Principi laudes,
magnæ Ducibus debentur; sed ea
quoque militantibus obuenit glo-
ria, ut quam omnis ætas Romano-
rum fortitudinem admirata est,
tum maximè instaurata quodam-
modò visa sit. Enimuerò eximia
illius documenta haud alibi ferè
crebriora, quàm in hac nostrâ nar-
ratione spectaueris. Intra & extra
urbem legiones cum auxiliis non
moribus, non commercio linguæ
cohærebant; quia tamen pro vno
omnes Rege, ita vniuersi animis
coaluere, ut perinde ac fratres, ne-
dum commilitones, pugnarint. E-
quites

quites peditésne promptius dimicarent, ambiguum habeo: certè vulnera quæ quisque excepit, indicia virtutis sunt: qui cecidère, honestam pro Regis maximi gloriâ occubuerunt mortem, & quam fortes quilibet viri voto quoque expeterent. Integri verò valentesque non tam ab incolumitate gloriantur, quàm vt vberioreni olim sanguinem profundere possint. Denique, si verè æstimare omnes volumus, fatebimur & Principem militibus, & hos tanto Principe fuisse dignissimos.

INDEX eorum quæ in VRBIS
AVDOMARENSIS & adia-
centis soli specimine notis arith-
meticis designantur.

1. **A** *Vdomaropolis.*
2. **A** *Porta Altipontensis, statio Baronis Vvesemalij.*
3. *Porta Aquarum, Flandrorum statio.*
4. *Porta Brolij, siue Ariensis, Itolorum statio.*
- ✠ *Porta Sanctæ Crucis, Hispanis ad custodiam data.*
5. *Statio Anglorum.*
6. *Statio Germanorum Ioan. Augustini Spinola.*
7. *Restagnantes aqua.*
8. *Munimenta stationis Nieurletana à Principe expugnata.*
9. *Statio hostilis Bacquiana.*
10. *Munimentum D. Mommelini Bacquiana stationi annexum.*
11. *Castra Comitis Piccolominei, hostes ad Bacquium oppugnantis.*
12. *Agger, in quo domus à Cygno appellata, qua Eugenio Onello Duce, à Patri-
cio Donillo Maiore illius Accense, Hen-
rico Onello, & Dionysio Latorio Cen-
turionibus occupata est.*
13. *Pons, & cetera munimenta à Didaco
Geraldino Duce cohortus Hibernica,
Haul-*

OBSERVVM ET LIBERATVM. 181

*Haultio Centurione ed ex urbe profecto,
Lannoyo, alijsq; occupata.*

14. *Pluteus erraticus Laurentij Ludonici.*
15. *Salpervicum, statio summi Legati Hal-
lierij.*
16. *Suggestus machinarum hostilium.*
17. *Vinea hostium, & effossa in urbem via.*
18. *Domus Ordinis Cartusienfis.*
19. *Fanum Crucis.*
20. *Longuenessa, tormentorum & machi-
narum hostilium statio.*
21. *Collis Divi Michaelis, in quo decuma-
na hostium machina.*
22. *Blendeka, Equitatus hostilis statio.*
23. *Villa Arkenfis, Castillonij statio.*
24. *Coenobium Clarimarisci, Langeronij
Tribuni statio.*
25. *Hostiles cunei, Nieurletum in suorum
auxilium festinantes.*
26. *Merra, suburbana domus à Merstra-
tio propugnata.*
27. *Machina à Principe in hostes Nieurle-
to subuenientes directa.*
28. *Nieurletum: quo occupato, Princeps
in urbem auxilium primò submisit.*
29. *Castra Principis Nieurletū oppugnantis.*
30. *Septum, in quo bina Fouquesolij &
Espagneij legiones à Principe in deditio-
nem accepta.*
31. *Munimenta cum maiora, tum minora,
ab hoste ad circumvallationē instituta.*

I N D E X
 VOCVM REI MILITARIS
 QVÆ
 PASSIM IN HAC HISTORIA
 VSVRPANTVR.

- A**ccensus, *Sergeant.*
 Acensus Maior, *Sergeant-Maior.*
 Æneatores, *Tambours, Trompettes.*
 Agger, *Dicque; rariùs pro Castello.*
 Architectus militaris, *Ingenieur.*
 Armiger, *Gendarme.*
 Buccinator, *Trompette.*
 Castellum, *Fort.*
 Castra, *Camp.*
 Castrorum Præfectus, *Mareschal de Camp.*
 Centurio, *Capitaine.*
 Chiliarcha, *Colonel.*
 Cohors, *Compagnie d'Infanterie.*
 Colles, *Caualliers, Batteries.*
 Cornicularius, *Adiudant.*
 Curator Summus mandatorum, *Commissaire
 General.*
 Decurio, *Caporal.*
 Dux cohortis, *Capitaine d'Infanterie.*
 Dux turmæ, *Capitaine de Cauallerie.*
 Fistula,

INDEX VOCVM MILITARIVM.

- Fistula, *Mousquet.*
 Legatus, *Lieutenant Colonel*; nisi quòd in
 iis legionibus, quæ nullum alium Tribu-
 ni Vicarium præter Accensum Maiorem
 habent (quales ferè omnes, præter Ger-
 manicas sunt) pro eodem Accenso inter-
 dum vsurpetur.
 Legio, *Regiment, Terce.*
 Lorica, *Parapet.*
 Lorica procliuis, *Contrescarpe.*
 Machinæ, *Canons.*
 Magister Equitum, *General de Cavallerie.*
 Moles, *Ravelin.*
 Moles collocandis machinis, *Batteries.*
 Munimentum, *Fort*; rarius *Bastion.*
 Munimenta angulis in circulum curuatis,
 in dimidiatæ Lunæ formam, *Demies-
 lunes.*
 Munimentum minus, *Redoute.*
 Munitiunculæ, idem.
 Murulus, idem ac Lorica.
 Optio, *Lieutenant.*
 Optio Generalis exercitus, *Lieutenant de
 Maistre de camp General.*
 Optio Summus, idem.
 Præfectus cohortis, *Capitaine d'Infanterie.*
 Præfectus summus tormentorum, *General
 d'Artilerie, Grand Maistre d'Artilerie.*
 Præfectus turmæ, *Capitaine de Cavallerie.*
 Præfectus vigilum, *Sergeant-Maior.*
 Præ-

INDEX VOCVM MILITARIVM.

- Prætoriana legio, *Regiment des Gardes.*
 Procubitor, *Sentinelle.*
 Propugnaculum, *Bastion, Boulevard.*
 Pro-tribunus, *Sergeant-Maior.*
 Sclopus, Sclopetum, idem vt Fistula.
 Signifer, *Enseigne.*
 Statio, *Quartier.*
 Suggestus machinarum, idem quod Colles.
 Tormenta, idem atque Machinæ.
 Tribunus, *Maistre de camp, Colonel.*
 Tribunus Franciæ, *Mareschal de France.*
 Turma, *Compagnie de Cavallerie.*
 Tympano-triba, *Tambour.*
 Vexillifer, *Enseigne, Alfer.*
 Viæ in urbem effossæ, *Tranchées d'approches.*
 Vineæ, idem.

INDEX VIRORVM
REGIIS AVSPICIIS
PVGNANTIVM,
QVORVM

IN HAC HISTORIA MENTIO:

Nominibus eorum sine præfixo honorum titulo, interdum tamen vernaculè, ad maiorem lucem expressis.

A Chilles Præcipianus, Baro Soyæ, de Soyæ, in Sequanis. 146. 147. 148. 151
Adrianus Franquius, Franque, Centurio. 89. 93

Ægidius Vice-Comes Liranus, de Liere, Summus Præfectus Audomarenfis. 34. 43

Alexander Rossinus, Rossin, Tribunitiæ cohortis Spinolæ Optio. 69

Alfonſus Goſgoya, Centurio Hispanus. 126. 128.

Alfonſus Perez Viuerus, de Viuero, Comes Fonſaldanius, de Fuensaldaña, Tribunus. 49. 59. 126

Andreas Cantelmus, Copiarum VValiæ Præfectus. 46

Andreas Yagus, Centurio Italus. 130
An-

INDEX MILITVM REGIORVM.

- Antonius Becurtius, *de Becourt*, Centurio.
30.44.164.
- Antonius Houffoyus, *de la Houffoye*, Bandenghemij Dominus, Vice-Comitis Lirani Optio. 71
- Antonius - Sanctius ab Auilâ & Toletò, Marchio Veladæ. 48.132. & passim.
- Artiaga, Dux cohortis Hispanicæ. 43
- Augustinus Richardus, Sacerdos è Societ. IESV. 78
- Balthasar-Philippus à Gandauo-Villanius, *de Gand, dit Villain*, Comes Isenghemij. 34
- Bartholomeus Borella, Centurio Italus. 130
- Bartholomæus Delrio, Cornicularius. 89.93
- Bernardinus Inguinus, Centurio Italus. 130
- Bertrandus Prinçayus, *Prinçay*, Architectus militaris. 80.88.103
- Bervvoetius, VVesemalij Baronis Pro-Tribunus. 43
- Bryus, *de Bry*, Centurio. *ibid.*
- Broukijus Baro, *de Brouck*, turmæ Præfectus. 44
- Caretti Marchio, Præfectus Tormentorum Cæsarei exercitus. 149
- Carolus Campi, Centurio Italus. 130
- Carolus Curteuillius, *de Courtenille*, Castellij Henuiniij Præfectus. 88
- Carolus de Gauerâ, Embisæ Baro. 140
- Carolus Lockinghemius, *de Lockenghem*,
EX-

INDEX MILITVM REGIORVM.

- Ex-Consul, *Ancien Bourg-maistre*, &
 Vigilum Præfectus Bruxellensis. 21
- Carolus de Padilla, turmæ Præfectus. 140
- Christophorus Francius, *de France*, Episcopus
 Audomarensis. 41.50.52.144.172.
 173.
- Claudius-Lamoraldus de Ligne, Comes
 Falquembergius, turmæ Præfectus. 44
- Depræus, *De-pré*, Centurio. 57
- Didacus Boorquius, *Boorques*, Centurio
 Hispanus. 89.91.93
- Didacus Fresnius, *de Fresne*, Tormentorum
 maiorum nobilis Præsidarius. 94
- Didacus Geraldinus, Dux cohortis Hiber-
 nicæ. 180
- Didacus de Velasco, cohortis Hispanicæ
 Præfectus. 128.131
- Dionysius Gusmannus, Legatus. 129
- Dionysius Latorius, *Lator*, Centurio Hi-
 bernus. 180
- Dominicus Burgius, *Burges*, Accensus è
 Legione Veladæ. 90
- Dominicus Sardinus, *Sardio*, Accensus. 102
- Ernestus Comes Isenburgius, Atrebatium
 Præfectus. 41.48.55.146.162.164
- Euander Comes Piccolomineus. 63
- Eugenius Onellus, Tribunus legionis Hi-
 bernicæ. 122.124.156.157
- Felix de Iudice, *del Guidice*, Centurio Ita-
 lus. 63
- Fer-

INDEX MILITVM REGIORVM.

- Ferdinandus Arias , cohortis Hispanicæ
Præfectus. 128
- Fraiquinius, *Fraiquin*, Centurio. 66
- Franciscus Pardus , summus inter Equites
mandatorum Curator. 58
- Franciscus Salamenæus, *Salamené*, Centu-
rio Italus. 133
- Franciscus-Thomas à Sabaudiâ, Princeps
Cariniani, à p. 47. passim vsque ad finè.
- Franciscus Toraltus, Tribunus. 97. 98.
& seqq. 126. 132. 135. 150.
- Gabriel Roldanus , Dux Hispanicæ cohor-
tis. 43
- Guilielmus Buttelerius, *Butteler*, Centurio.
94.
- Guilielmus Buuetius, *Buuet*, è Soc. IESV,
Principi Thomæ à Confessionibus. 78
- Guilielmus Tressamius , *Tressam*, legionis
Anglicæ Tribunus. 43. 186
- Guilielmus VVittus, *de VVitte*, D. Bertini
apud Audomarenfes alumnus. 11
- Haultius, *La Haut*, turmæ Præfectus. 44.
181.
- Henningius, *Henning*, Christophori Comi-
tis Ritbergici Tribuni Equestris Lega-
tus. 144
- Henricus Gagius, *Gage*, Tribunus legionis
Anglicæ. 116
- Henricus Onellus , Centurio Hibernus.
180.

INDEX MILITVM REGIORVM.

- Hieronymus Comes Coloredius, *Colo-
redo.* 120.138.141.146
- Hieronymus Comes Lodronius. 150
- Iacobus Albertanzonius, maior Accensus.
71.
- Iacobus Andelavvius, *Andelavv*, nobilis
Alfeda. 44
- Iacobus-Philippus, Comes Gomiecurtij. 134
- Ianuarus Boncorius, *Boncore*, Præfectus
cohortis Italicæ. 101.133
- Ioannes-Antonius Barraquinus, Spinolæ
Legatus. 56.68
- Ioannes-Antonius Tailleius, *du Tailly*,
Centurio. 37.69
- Ioannes-Augustinus Spinola, Tribunus
legionis Germanicæ. 49.56.68.126
- Ioannes-Baptista Ganzinius, *Ganzin*, Cen-
turio. 37.123.158
- Ioannes Bufalinus, Centurio Italus. 98.103
- Ioannes Claros Guzmannus, Marchio
Fontanus, *de Fuentes*, Thalassiarthus.
121.171.
- Ioannes Doritius, summi Tormentorum
Præfecti Optio. 88.89
- Ioannes Garcia, Legatus. 93
- Ioannes-Iacobus Chiffletius, Archiater
Regius. 64
- Ioannes Nassavius Comes, Equitum Ma-
gister. 48.59.94.101.120.136.137. & se-
quentib. 146.

Ioan-

INDEX MILITVM REGIORVM.

- Ioannes-Orosius, Summus Optio. 59. *ubi mendosè Ægidius appellatur.* & 88
 Ioannes Puteanus, *du Puy*, Centurio. 38
 Ioannes Renardus, Baro Rouuroyus, *de Rouuroy.* 86. 92
 Ioannes à Sancto Nicolao, Rouuroyi Legatus. 92
 Ioannes Santanderius, *de Santander*, Centurio Hispanus. 101
 Ioannes Viuerus, *de Biuero*, Magistri Equitum Summus Optio. 150
 Iosephus Rico, quondam Hispanicæ cohortis Vexillifer. 89. 93
 Iosephus à Saavedra, Tribunus. 88. 89. 150
 Ipersellius, *Iperselle*, cohortis Præfectus. 37
 Lancelotus Grobbendonckius Baro Vvesemalius, Tribunus. 37. 42. 51. 71. 80. 104. 109. 114. 123.
 Lannoius, *de Lannoy*, cohortis Gallo-belgicæ Præfectus. 181. 37. 122
 Laurentius Ludouicus, *Louys.* 117
 Ludouicus-Antonijs Martinius, *de Martini*, Toralti Legatus. 133. 135
 Ludouicus Croatarum Legatus. 67
 Ludouicus Legionensis, *de Leon*, Centurio Hispanus. 43
 Ludouicus Rheni Comes, *Rhingraue*, Salmarum Princeps. 141
 Markemburgius, *de Markembourg.* 110. 113
 Marquius, *Marques*, Cornicularius. 88
 Mar-

INDEX MILITVM REGIORVM.

- Martinus Saja. 128
- Matthæus Torrius, *de Torres*, Centurio Hispanus. 91
- Melchior Roblius, *de Robles*, Signifer. 110
- Modorra, Accensus è legione Saavedræ. 92
- Mondragonius nobilis Sub-alpinus. 90. 134
- Morus, *Moro*, Tribunus exercitus Cæsarei. 150.
- Nicolaus Licquius, *de Licques*, turmæ Præfectus. 50
- Ochoa, è legione Veladræ Vexillifer, tum Centurio. 132
- Octavius Comes Piccolomineus, Præfectus Imperatorij exercitus. 114. 119. 146. & seqq.
- Onufrius Caracciolus, Centurio Italus. 98. 103.
- Patricius Donillus, *Donil*, Eugenij Onelli Legatus. 88. *vbi Donillo, non Ponello, legendum.* & 180
- Paulus Bernardus, Comes Fontanus, *de Fontaine*, Tormentorum Præfectus. 42
- Paulus Fanfanellus, Caroli Guasci Pro-Tribunus. 54. 56. 58. 59. 133. 134
- Petrus Cepeda, Centurio Hispanus. 126. 131.
- Petrus Gotera, *de la Gotera*, Summus exercitus Optio. 99
- Petrus Porrius, *de Porres*, Hispanus. 128
- Philippus Flandrius, *de Flandres*, D. Bertin

INDEX MILITVM REGIORVM.

nī alumnus, Præpositus Hammensis.	55.
122.	
Philippus Gillocquius, <i>Gillocq</i> , Bertinianus Antistes.	41.110.111.144
Raincurtius, <i>de Raincourt</i> , Tribunus.	161
Saluator Ruffinus, Centurio Italus.	133
Sebastianus Hoceta, Centurio Hispanus.	93.
Serraualius Comes, <i>de Serraual</i> .	193
Souastrius, <i>le Sr de Souastre</i> , Nicurleti Do- minus.	172
Sozzius Comes.	139
Staulius, <i>Staul</i> , Germanicæ turmæ Præ- fectus.	141
Suyfius Baro, <i>de Suys</i> , Piccolominei Co- mitis Legatus.	148.150.151
Thomas Biraguius, <i>Vischæ</i> Comes.	90.
134.139.	
Thomas Rouo, cognom. <i>Bargaglio</i> , Decu- rio Italus.	101
Turrius, <i>de la Tour</i> , Centurio.	37
WVinterfeltius, turmæ Præfectus.	44

INDEX GALLORVM,

QVORVM

IN HAC HISTORIA MENTIO.

- A** Chilles Longueuallius, Manicampij
 Dominus, Tribunus. 40. 152. 154.
 159. 161.
- Andrautius, Lóngeronij Dominus, Tribu-
 nus. 39
- Andreas Duchesnius, *du Chesne*, Historio-
 graphus Franciæ. 19
- Angeruillius, cohortis Præfectus. 131
- Berminius, *de Bermini*, Centurio legionis
 Espagnicij. 77
- Bethifius, *de Bethisy*, Fretoyi Dominus, *du*
Fretoy, Centurio eiusdem legionis. 77
- Bettencurtius-Villarius, *de Bettencourt-le-*
Villers, Tribunus. 135
- Carolus Bochartius, Bordæ Dominus, *de la*
Borde, turmæ Præfectus. 143
- Carolus de Caseolo, *de Choiseul*, Pralinij
 Marchio, *de Pralin*, Equitum Magister.
 27. 40.
- Carolus Runitus, *de Rune*, Fouquesolij De-
 minus, Tribunus. 60
- Carolus San-Simonius, *de Saint-Simon*.
 Montis-Bleruuij Dominus, *de Montble-*
ru. 131
- I Caron-

INDEX GALLORVM.

- Carongius, Centurio legionis Fouquesolij.
78.
- Courteuillius, Centurio legionis Espagneij.
77.
- Cassagnetius, *de Cassagnet*, Tilladetij Dominus, *de Tilladet*, Vasco, Castrorum Præfectus. 28
- Derondellius, Centurio legionis Espagneij. 77
- Douillius, Centurio legionis Fouquesolij.
78.
- Fayus, *du Fay*, Centurio legionis Espagneij. 77
- Fontenayus Tribunitiæ cohortis Comitis Auangourij Optio, vulgò *Coup-d'espée* appellatus. 131
- Fouillouxius, *du Fouilloux*, gente Cenomannus, *Manscan*. 143
- Franciscus Caprarius, *de Cheuriers*, Fani Mauriciani Dominus, *de Saint Maurice*. 18
- Franciscus Fumeus, Turonensis, Tribunus Equestris. 143
- Franciscus *le Hardy*, Dominus *de la Trouse*, Parisiensis. 142
- Franciscus Hospitalius, *de l'Hospital*, Hallierij Dominus, *du Haillier*, Summus Legatus in exercitu Castillonij. 27.40
- Franciscus Subletius, *Sublet*, Nuceriæ Dominus, *des Noyers*, Regi Christianissimo
mo

INDEX GALLORVM.

- mo à Secretis. 83
- Friculius, *Frieul*, Centurio legionis Espagnenij. 77
- Galetius, *Galet*, VVastonis Aureliæ Ducis Armiger. 57
- Gaspar Collignius, *de Colligny*, Castellionis ad annem Lupam Marchio, *de Chastillon sur Loing, en Gastinois*. 26. 38. 39. 83. 137. 155. 165. & seqq.
- Gaspar Vicinius, *du Voisin*, Vitenuallij Dominus, turmæ Præfectus, *Vadicassius, de Beauisse*. 67
- Gassionius Chiliarcha, Palo Bearnensium Metropoli oriundus, *de Pau en Bearn*. 28. 40.
- Gigaltius, *Gigault*, Bellifontij Dominus, *de Bellefons*, Castrorum Præfectus, *Biturix*. 28. 40. 159.
- Henricus Chiuræus, *de Chiuré*, Bartæ Marchio, *de la Barre*, Summi Tormentorum Præfecti Optio. 27. *ubi perperam Ioannes appellatur*. & 130
- Henricus Seneterrius, *de Seneterre*, Baro Firmitatis-Naberti, *de la Ferté-Nabert*. 40. 41.
- Iacobus Caumontius, *de Caumont*, Marchio Forciæ, *de la Force*, Franciæ Tribunus. 73. 95. 99. 137. 138. & seqq.
- Iacobus Rochetius, *du Rochet*, bellico nomine à Barris appellatus, *des Barres*. 83

INDEX GALLORVM.

- Ioannes Gracioletus, *Graciolet*, pro Fetiali
à Gallis ad Ferdinandum Infantem mis-
sus. 17
- Ioannes-Paulus Cugnacius, *de Cugnac*,
Pauliaci Dominus, *de Pauliac*, Valencij
Pro-Tribunus, *de Valence*. 143
- Iuffacius, *de Iuffac*, Sancti Prudeoli Domi-
nus, *de Sainct Prueil*. 175
- Kaerfaufonius, *de Kaerfaufon*, Britanno-
Aremoricus, turmæ Præfectus. 143
- Lermontius, *de Lermont*, Ardeæ Præfectus.
140.
- Ludouicus Britannicus, *de Bretagne*, Co-
mes Auangourij, *d' Auangour*. 131
- Ludouicus & Scauola Sammarthani, *de*
Saincte Marthe, fratres gemini, auctores
Historiæ Domus Franciæ. 18
- Marecius, *du Marec*, Montis-barrotij Do-
minus, *de Montbarrot*, Britanno-Aremo-
ricus. 143
- Marolius, *Maroles*, turmæ Præfectus. 143
- Montuallius, Centurio legionis Espagneij.
77.
- Neufuillæus, Dux cohortis. 57.78
- Paganus, *de Pagan*, nobilis Auenionensis.
159. *ubi perperam Camanius legitur.*
- Petrus Brocius, *de Broc*, Episcopus Antiffio-
dorensis. 27
- Petrus Hozerius, *d' Hozier*, Eques Torqua-
tus. 19
- Plef-

INDEX GALLORVM.

Plessifius, <i>du Plessis</i> , Centurio legionis E- spagneij.	77
Poussardus, <i>Poussard</i> , Forsij Marchio, <i>de</i> <i>Fors</i> .	144
Renatus Goufferius, <i>Gouffier</i> , Espagneij Dominus, Tribunus.	60
Reyus, <i>la Rey</i> , Centurio.	92.93
Rotondifius, <i>de Rotondis</i> , Biscarasij Domi- nus, <i>de Biscaras</i> , Castrorum Præfectus.	144.
Royennius, <i>de Royen</i> , Centurio legionis Fouquesolij.	78
San-bonnetius, <i>de Saint-bonnet</i> , Baionæ Francisco I. Franciæ Rege Præfectus.	12
Sant-Laurentius, <i>de Saint-Laurent</i> , Præfe- ctus castelli Nouæ-moletrinae.	92
Sougardius, Centurio legionis Espagneij.	78.
Strada, <i>d'Estrade</i> , Centurio.	75
Vauxrouxius, <i>de Vauxroux</i> , cognomento Fontetius, <i>de Fontetes</i> , Centurio legionis Fouquesolij.	78
Velluyius, <i>Velluy</i> , Centurio legionis Espa- gneij.	77
Venduelius, <i>Vendueil</i> , Centurio eiusdem le- gionis.	77
Vrbanus Maillaus, <i>de Maillé</i> , Bresæi Mar- chio.	175
Zillartius Chiliarcha.	28.40.

INDEX RERVM.

- A** Gniona fluuius Audomarum alluit, & multas in partes diuisus, in Oceanum influit. 36. haud ita prospero successu in planitiem vrbi obiectam deriuatur. 42. à Principe nouâ ratione cohibetur. 114. 117. & latè restagnat. 121
- Altipontenses agrestes, paci belloq; nati. 44
- Arienses, crebrò laceffere hostem iubentur. 51. id feliciter praestant. 66
- Arkensem arcem manipulus Vice-comitis Lirani occupat. 37. qui mox à Castillonio non sine suorum clade exigitur. 38. eâ arce in stationem suam electâ, sacrorum usum ex eâ tollit. 39
- Audomarensis vrbis situs & accola. 32. antiquitas loci ab auo Iulij Caesaris petita, quo portus Iccius appellabatur. 33. à Diuo Audomaro deinde, qui ibi colitur, nomen accipit. 34. vrbis regimen. ibid. munitiones manu posita. 35. naturales. 36
- Auxilium Nieurleto in urbem missum. 68. & seqq. magno gaudio à ciuibus & praesidiarijs exceptum. 71
- Bacquiiana statio à Vvesemalio occupatur. 37. qui inde consultò cux suis in urbem redit. 38. bini Tribuni Galli eam occupant. 40. Princeps parat eam recipere. 51. detegitur. 54. Forcius eius tutelam

INDEX RERVM.

- lam recusat. 84. à Piccolomineo oppugnatur. 150. & seqq. Castillonius frustra conatur ei succurrere. 156. tota statio deditur. 160
- Bataui, ut cum copijs exeant, à Gallis urgentur; ad castella agri VVasiensis classem applicant. 75. ad Calloëm caduntur. 104
- Bertiniani Coenobij apud Audomarense vetus splendor. 35. Religiosi eius alumni Supplicationem instituunt. 52. Antistes è Coenobio suo nosocomium facit. 111
- Blendeka, statio Equitum Magistri Gallici exercitus. 40
- Calloënse castellum Batauis deditur. 76. à Ferdinando Hispaniarum Infante cum magnâ hostium clade recipitur. 104
- Canonici Audomarense, implorando Dei auxilio, magno apparatu ad Bertinianam Aedem procedunt. 52. gratias ob acceptam libertatem lati Deo persolunt. 173
- Carmelita intra urbem salutem animarum procurant. 112
- Cassellum, seu Castellum Morinorum, oppidanis destitutum hostis occupat. 41. ad famam aduentus Principis Cariniani, inde aufugit. 49
- Castelletum à Forcio Marchione obsessum, liberatur. 73
- Castillonius Marchio, Summus Gallorum in obsidione

INDEX RERUM.

- obsidione Audomarenſi Praefectus. 26.*
Arkas expugnat, & Sacrorum uſum inde
collit. 38. 39. felicem obſidionis euentum,
litteris ad varios ſcriptis, ſibi pollicetur. 83.
à Forcio diſſidere incipit. 84. eiufdem au-
xilium obnixè implorat. 137. Praefectis
Bacquiſana ſtationis ſubuenire fruſtrà co-
nat. 156. eandem noſtris tradi man-
dat. 160. Monthulinium & Monafterio-
lum machinas exportat, & obſidionem ſol-
uit. 165. 168. Gallorum, qui Forcium ſe-
quebantur, varia de Caſtillonio ſen-
tentia. 166
- Clarus Marifcus (Cænabium eſt) à preſi-*
diarijs urbis, ad tardandum hoſtis acceſ-
ſum occupatur. 37. inde à Caſtillonio, ſed
honorificè, exiguntur. 38. ea ſtatio Lange-
ronio Tribuno obuēnit. 39. inde hoſtis à
Becurtio expellitur. 164
- Conſilium in urbe, durante obſidione, Prin-*
cipis iuſſu inſtitutum. 50
- Croata, de laceſſendis hoſtibus, Principe*
Bacquium oppugnante, mandatum acci-
piunt. 51. uehicula hoſtium cibarijs onu-
ſta intercipiunt. 94
- Deipara, offenſum in hoſtes animum haud*
obſcurè teſtatur. 106. Hiſpanum quem-
dam ultimo exitio ſubducit. 111
- Diuorum tutelarium urbis propè manife-*
ſtam auxilium. 65. inſtituta illis à ciui-
bus

INDEX RERVM.

- bus ob receptam libertatem gratulationes.* 173
- Dola bis à Gallis obsidione frustrà tentata.* 22
- Dolus vetula litteras hostium in urbem adferentis detectus. 81. item Principis, quo Forcij & Castillonij dissidium augetet. 85*
- Emanuel-Philibertus Dux Sabaudia, Gallos ad Fanum Quintini cadit.* 5
- Episcopatus Audomarensis, pragnante in Belgio haresi, institutus.* 34
- Equitatus Gallici cum nostro & Imperatorio congressus. 139. mutua exinde clades. 142*
- Fanum Pauli ab hoste occupatum.* 29
- Ferdinandus Hispaniarum Infans, Batavis ipse intentus, Carinianum Principem in Gallos mittit. 47. de auxilio Audomarum ingresso à Principe fit certior. 72. castelli Calloënsis repentinam deditioem cognoscit; litteris ad Principem, eius sententiam de Calloënsi discrimine rogat. 76. singularis eius prudentia ab Episcopo & Senatu Audomarensi apud Principem laudatur. 145. omnes ei acceptâ victoriâ gratulantur.* 176
- Ferdinandus III. Imperator Cariniano Principi gratulatur victoriâ Audomarensi.* 176
- Petialis quidam à Gallis ad Ferdinandum Infan-*

INDEX RERVM.

- Infantem destinatus. 17. inauditus ab eo dimittitur, & quâ causâ.* 21
- Flandrica expeditionis momenta ab hoste expenduntur.* 23
- Fontanus Marchio Principem, ad auxilium in urbem iterum submitendum, praclarè adiuuat.* 115
- Forcius Marchio cum Castellonio dissidet. 73. dissidium hoc à Principe Thomâ litteris Castellonij interceptis ad eum missis auge- tur. 85. cum Nassauio & Coloredio con- greditur. 139. soluta obsidionis Audoma- rensis culpam in Castellonium refert. 165 castra mouet, & fines Gallia repetit. 168*
- Gazeta Parisijs pro mendaciorum farragine apud Gallos in prouerbum abiit. 166. il- lius auctor obsidionem Audomarensem so- lutam esse cautè dissimulat.* 175
- Germani Spinola Nieurletum occupant. 56. ducenti è Rouuroyi legione castellū D. Ioan- nis cum alijs oppugnant. 89. idem dein- de aduersus Gallos summo animo propu- gnant. 96. eo ab hostis obsidione liberato, iterum praesidio ibi relinquuntur. 103. in oppugnatione Nieurleti desiliunt in flu- men.* 130
- Heluetij Bacquiana stationis ad Piccolominei partes transeunt.* 160
- Hiberni oppugnationem castelli D. Ioannis adiuuant. 89. aggerem Gallorum Salper- uvicum*

INDEX RERVM.

- vicum inter & Fanum Mommelini unâ cum munitionibus occupant.* 124
- Hispanorum, ad castellum D. Ioannis expugnandum virtus. 89. & mox in oppugnatione stationis Nieurletana.* 127. 128. *mille & quadringenti in urbem missi.* 145
- Hostes ad quadraginta millia æstimati. 26. sine vexillis in aciem procedunt. 66. urbem urgent. 122. obsidionem solvunt, & ipsorum iudicio, summo cum dedecore.* 166. 168
- Imago Christi Crucifixi fœdè ab hostibus lacerata.* 113
- Imago Deipara, cui à Miraculis nomen, in urbe à ciuibus eximie culta. 51. Princeps eam adit, & vexillum ab hoste captum summâ pietate & pompâ ei offert. 163. à Clero in Supplicatione ad gratiarum actionem defertur.* 174
- Imago Virginis Nieurleti pro pabulo ignibus ab hoste subijcitur, & secuta inde vindicta.* 172
- Itali castello D. Ioannis à Gallis obsesso succurrunt. 98. eorum in statione Nieurletana oppugnandâ quanta virtus.* 130. 133
- Landrecio occupato, Galli Flandriam cogitant.* 23
- Legiones binas hostium Princeps in deditionem accipit. 61. Borburgum reuersus, captiuorum numerum recenset.* 77
- I 6
- Lilia

INDEX RERVM.

- Lilia ara Virginis Deipara imposita, non sine
 diuino consilio humi afflicta. 106
- Lipsana Diuorum Tutelarium urbis populo
 ad cultum exhibentur. 51
- Littera hostium intercepta. 83. ex ijs For-
 cianorum in Castillonium odium comper-
 tum. 142. quarundam tenor, unde
 hostium manifesta temeritas cognosci-
 tur. 166. 167. Ferdinandi III. Imperato-
 ris ad Carinianum Principem gratula-
 toria. 176
- Louanium frustra à Gallis Batauisq; ob-
 sessum. 22
- Manicampius cur è Bacquianâ statione cum
 Gallico presidio in Galliam per agrum
 Luxemburgensem à Piccolomineo reuerti
 iussus. 161
- Miraculum vetus D. Audomari, ex quo fe-
 stus illi dies, quem Florum vocant, descri-
 bitur. 65
- Mommelinianum castellum à Barone Suysio
 urgetur. 148. Piccolomineo deditur. 152
- Munitiones urbis Audomarensis describun-
 tur. 35. 36. nonnulla ante obsidionem in-
 choata perficiuntur. 45
- Mieurleii primùm occupandi ratio inquitur. 55
 à Barraquinio Spinola Legato occupa-
 tur. 56. qualis & quàm munita eadem
 statio, Principe iterùm eam oppugnan-
 te. 125. munimenta illius expugnari-
 tur.

- tur. 119. 134. 135. 136. mille inde &
 quadringenti Hispani in urbem mittun-
 tur. 145. quòd auxilium in urbem bis ex
 eodem loco missum sit, ad vindictam di-
 uinam refertur. 172
 Noua-fossa à Balduino Insulano, Flandria
 Comite, aduersus finitimorum incursiones
 olim instituta. 36. ab agrestibus prasidia-
 rijs destituitur. 40
 Noua-moletrina castelli prasidium à Forcio
 augetur. 87. à Principe obsidetur. 88. die
 natali D. Ioannis vi expugnatur. 91. &
 ob id Castellum D. Ioannis appellatur. 92.
 à Forcio iterùm obsidetur. 95. à Prin-
 cipe liberatur. 100. nongentis hostium
 caesis. 103
 Patres è Soc. IESV in castris ad salutem ani-
 morum versantur. 64. 78. hostes eorum
 adibus in urbe maximè infesti. 112
 Pefnas, oppidulum Comitatus Sancti Pauli,
 hostis occupat. 29
 Piccolomineus Arnevvicum peruenit. 114.
 Principem adit. 119. Bacquianam statio-
 nem oppugnat. 146. & seqq. uniuersam in
 deditioem accipit. 160. Manicampiura
 in Galliam solerti consilio per agrum Lu-
 xemburgensem abire iubet. 161. Principem
 ciues obsessos aduentem comitatur. 162.
 Porta urbis bina consultò occluduntur. 109
 Prasidij urbani numerus recensetur, & VVe-
 semalius

INDEX RERVM.

*femalius ei Beruvoetium Pro-tribunum
 suum tantisper praescit. 43. Turma pra-
 sidiaria in urbem reuocantur. 109. Pars
 praesidij ad occupandum aggerem, in quo
 ades à Cygno appellata, educitur. 113.
 nonnullis munitionibus potitur. 158. Prin-
 cipi Cariniano urbem ingredienti obuiam
 procedit. 163. Laudes uniuerso praesidio
 merito debita. 178. 179*
*Princeps Carinianus copias & Praefectos ad
 auxilium cogit. 48. 53. ciues & praesi-
 diarios litteris confirmat. 50. Nieurle-
 tum occupat. 55. hostium binas legiones
 in deditioem admittit. 61. auxilium pri-
 mum, spectante hoste, in urbem mittit. 70.
 Borburgum petit. 75. Ferdinando Infanti
 pugnam ad Calloium suadet. 76. ciuibus
 operam suam sedulo pollicetur. 79. Ar-
 chitectos militares ad obsessos mittit. 80.
 mentem Castillonij ex litteris interceptis
 cognoscit. 83. Rumingam occupat. ibid.
 castellum Noua-moletrina expugnat. 91.
 idem deinde à Forcio obsessum liberat. 100.
 manifestum vite periculum euadit. 102.
 Agnionam fluumium cohibet ad commentus
 in urbem restagnantibus aquis submitten-
 dos. 114. 117. cum Piccolomineo de re
 agenda constituit. 119. Nieurletanam
 stationem expugnat. 127. & seqq. à Se-
 natu urbis victor salutatur. 145. Picco-
 lomineum*

INDEX RERVM.

- lomineum Bacquianam stationem oppugnantes de imminente hostis auxilio admonet. 149. urbem victor, sed modestè ingreditur. 162. munitionibus urbis perspectis, in castra reuertitur. 163
- Raincurtius Tribunus in Sequanis Ledone-Salinensi egressus, contra pacta deditio- nis, in agrum Mediolanensem abdu- citur. 161
- Richelius Cardinalis Antissiodorensem Epi- scopum fidum sibi Castellonio adiun- git. 27. ne Audomarensis obsidio solvatur, omnino prohibet. 156
- Rumingam villam (qua in contextu perpe- ram Abbatia, ex tabularum Chorogra- phicarum id ei nomen attribuentium consensu, appellatur) Princeps occupat. 84.
- Salperovicum villa, Hallerij statio. 40. à Forcio Marchione incensa. 168
- Savit hostis in res sacras, Deoq; consecratis Virginibus vim & contumeliam infert. 30. 171. 172
- Senatus Audomarensis, quem utriusque Ordinis, vulgò des deux Bancs, appel- lant, in procurandâ Reipublica utilitate prudentia & sedulitas. 35. Comitum Fontanum de certâ urbis obsidione admo- net. 42. hospitia militi attribuit. 71. 72. viribus ararij prospicit. 80. 81. de num- mis

INDEX RERVM.

- mis are argentoq; conflandis cogitat.* 109.
Principem adit, gratias ei pro libertate
acturus. 144. *solemni Supplicatione, gra-*
tias Deo ob receptam libertatem persoluit.
 173.
Templa urbis ab hoste crebris tormento-
rum ictibus impetita. 105. 112. 113
Teruanensium agrestium memorabilis in
propugnando castello pertinacia. 30. *Te-*
ruana olim Morinorum Metropolis à Ca-
rolo V. Imp. deleta. 170
Tormenta quinque suggestibus terreis in urbe
imposita. 45. *eorum qua ab hoste in Bac-*
quianâ statione relicta sunt, descriptio.
 161.
Verbinium fœdus summâ fide ab Austria-
cis seruatum: 15. *Gallis licet contra pa-*
cta Batavis auxilia submittentibus, Lu-
douico XIII. impubere, & Regno illius,
factionibus scisso. 16
Vexilla ab hoste in tentorijs relinquuntur,
quoties in aciem procedit. 66. *solum vnum*
in Bacquianâ statione ab ijs relictum, à
Principe in urbem desertur; & Virgini,
cui à Miraculis nomen, consecratur. 161.
Vitenuallium, Centurionem Gallum, A-
rienses, utpote hæreticum, in pomærio
urbis sepeliunt. 67
VVatenum à Fanfanello obsidetur. 54. *de-*
ditur. 56. *ignis è summâ turre pro si-*
gno

INDEX RERVM.

igno obsessis exhibetur. 113

Vesemalius imperium in milites praesidia-
rios à Principe accipit. 80. crebras eru-
ptiones instituit. 81. de clade Gallorum
ad castellum D. Ioannis, & Bafanorum
ad Calloum, admonetur. 104

Vinocibergam & Borburgum copia ad au-
xilium confluunt. 48.49

APPROBATIO.

HAnc Obsidionis Audomaren-
sis Historiam à nobili & eru-
dito iuvene Iulio Chiffletio, Ioannis
Iacobi filio, diligenter & accuratè
conscriptam, prælo dignam cen-
seo

*Gaspar Estrix Plebanus,
& Canonicus Antwerp.
Librorum Conser.*

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum
& Indiarum Rex Catholicus, ac
Potentissimus Belgarum & Burgun-
dionum Princeps, Diplomate suo
sanxit, nequis *Iulij Chiffletij Audo-*
marum obsessum & liberatum præ-
ter Balthasaris Moreti voluntatem
villo modo intra nouennium impri-
mat, aut alibi terrarum impressum
in Inferioris Germaniæ ditiones im-
portet, venaléve habeat. Qui secùs
faxit, confiscatione Librorum, &
aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti la-
tiùs patet in litteris datis Bruxellæ,
xx. Martij, M. D C. XL.

Signat.

Steenhuysse.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.

M. DC. XL.

9.5775.

